

บทที่ 10

เหตุยกเว้นและลดหย่อนอาญา

เราได้กล่าวถึงเหตุที่ทำให้ผู้กระทำมิอ่านใจทำได้มาแล้วในบทที่ 9 เมื่อมีเหตุที่ทำให้ผู้กระทำมิอ่านใจทำได้ ผู้กระทำไม่ต้องรับผิดทางอาญาสำหรับความผิดนั้น เนื่อง กรณีที่ได้กระทำการนี้องกันโดยชอบด้วยกฎหมาย หรือกรณีผู้เสียหายยินยอมให้กระทำ ผู้กระทำไม่ต้องรับผิดทางอาญาต่อกฎหมายเลย แต่ที่จะกล่าวต่อไปในบทที่ 10 เรื่องเหตุยกเว้นและลดหย่อนอาญา นี้ใช้กรณีที่กฏหมายบัญญัติให้ผู้กระทำมิอ่านใจทำได้ซึ่งถือว่าการกระทำไม่เป็นความผิดต่อกฎหมาย เป็นเรื่องที่กฎหมายบัญญัติว่าการกระทำนั้นเป็นความผิด เพียงแต่กฎหมายค้านึงถึงวัตถุประสงค์ในการลงโทษมุ่งถึงการปราบปรามไม่ให้ผู้ที่ถูกลงโทษคิดกระทำการความผิดขึ้นอีก และตัดนิสัยให้ผู้นั้นกลับตัวเป็นเพลเมืองดี วัตถุประสงค์ในการลงโทษดังได้กล่าวมาแล้วนี้จะใช้ได้ผลแต่เฉพาะผู้กระทำความผิดในขณะที่การกระทำและสภาพจิตใจปกติ สำหรับผู้กระทำกระทำความผิดในขณะที่สภาพทางจิตใจไม่ปกติ หรือการกระทำมิได้เกิดจากความสมัครใจ ยังไม่ควรที่จะถูกลงโทษสำหรับความผิดนั้นเท่ากับการกระทำความผิดของผู้กระทำในขณะปกติ ในทางอาญาจึงได้บัญญัติ เป็นเหตุยกเว้นและลดหย่อนอาญาไว้สำหรับผู้กระทำความผิดในขณะไม่ปกติทางการกระทำและสภาพทางจิตใจ กรณีเหตุยกเว้นและลดหย่อนอาญา มีด้วยกันหลายเหตุดังนี้คือ

1. เหตุที่กฎหมายยกเว้นโทษสำหรับการกระทำ
2. เหตุที่เกี่ยวกับความไม่สามารถรู้ผิดชอบหรือไม่สามารถบังคับตนเองได้
3. เหตุยกโทษ เหตุลดโทษ และเหตุบรรเทาโทษอื่น ๆ

1. เหตุที่กฎหมายยกเว้นโทษสำหรับการกระทำ แยกอธิบายเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 กระทำความผิดด้วยความจำเป็น ส่วนที่ 2 กระทำตามคำสั่งของเจ้าหน้าที่

ส่วนที่ 1

กระบวนการพิจดีด้วยความจำเป็น

การกระทำความพิจดีด้วยความจำเป็น ประมวลกฎหมายอาญาบัญญัติว่า "ผู้ใดกระทำความพิจดีด้วยความจำเป็น"

(1) เพาะอยู่ในที่บังคับหรือภายใต้อำนาจซึ่งไม่สามารถหลีกเลี่ยงหรือขัดขืนได้ หรือ

(2) เพาะไว้ในเหตุนองของหรืออื่นพันจากภัยตรายที่ใกล้จะถึง และไม่สามารถหลีกเลี่ยงให้พ้นโดยวิธีอื่นได้ เมื่อกับภัยตรายนั้นตนไม่ได้ก่อให้เกิดขึ้นเพาะความพิจดีของตนจากมาตรา 67 นี้เห็นว่าการกระทำโดยจำเป็นแบ่งออกเป็น 2 อย่าง คือ

1. กระทำโดยจำเป็นเพื่อพันจากภัยตรายตามมาตรา 67(1)

2. กระทำโดยจำเป็นเพื่อพันจากภัยตรายตามมาตรา 67(2)

เมื่อเข้าลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งใน 2 อย่างข้างต้น ผู้กระทำก็ไม่ต้องรับโทษทั้งนักคือผู้กระทำยังคงความผิดอยู่ เป็นแต่ไม่ต้องรับโทษสำหรับการกระทำความพิจดีนั้น

เหตุผลในการยกเว้นโทษให้แก่ผู้กระทำความพิจดีนี้ ท่านศาสตราจารย์ ดร. อุทกิศ แสนโกศิก⁽⁵³⁾ ได้กล่าวไว้ 2 ประการด้วยกัน คือ

1. มองในแง่ผลในทางที่มุ่งช่องการลงโทษ ในเมื่อการที่กำหนดโทษไว้ในกฎหมายอาญา และมีการลงโทษเมื่อมีการฝ่าฝืนกระทำการพิจดีแล้วกับมากระทำการพิจดีขึ้นแล้ว ก็ควรมีการลงโทษ ต่อเมื่อการลงโทษจะมีผลเป็นการข่มขู่ เช่นว่าหันเท่านั้น งานกรณีที่เห็นได้ว่าแม้จะมีการลงโทษแก่ผู้กระทำความพิจดีจะไม่มีผลเป็นการข่มขู่ การลงโทษในกรณีเช่นนั้นก็ไร้ประโยชน์ และไม่ควรกระทำ เช่น ก. ใช้ปืนยิง ข. ใช้ไข่ไม่ตีหัว ค. ถ้าไม่ตีจะยิงให้ตาย หาก น. ตีหัว ค. เพาะกลัวถูก ก. ยิงตาย การกระทำของ ข. เข้าลักษณะกระทำโดยจำเป็นเพาะ

---

(53) อุทกิศ แสนโกศิก, กฎหมายอาญาภาค 1, หน้า 104-105 อ้างแล้ว.

ถูกบังคับตามมาตรา 67(1) น. จะรู้ว่าหากตัดหัว ค. ไปตามที่ถูกบังคับ ตนจะต้องถูกลงโทษฐานทำร้ายร่างกายก็ตาม กิน้ำเชื่อว่า บ. คงตกลงใจตัดหัว ค. อัญมณีเงง เพราะรู้อยู่ว่าถ้าตนไม่ตัดหัว ค. ตนจะถูก ก. ยิงตาย จะนั่นการลงโทษจึงไม่มีผลเป็นการบั่นบุญ บ. ไม่ให้ตัดหัว ค. และก็คงไม่มีผลเป็นการบั่นบุญคคลอื่นให้ไม่กล้ากระทำความผิดหากเบาๆ ก็อยู่ในฐานะเช่นเดียวกับ บ. ด้วยเหตุนี้เราจึงไม่ควรเอาโทษ บ. ในกรณีเช่นนี้

2. มองไวยังผลเสียหายแก่สังคม สมนดิว่าเราสามารถจะบั่นบุญไม่ได้หักคคลกระทำความผิดได้ แม้เข้ากรณีที่ถือได้ว่ากระทำการโดยจำเป็นก็ตาม แต่ก็เป็นกรณีที่ไม่สมควรจะบั่นบุญไว้ด้วยโทษ เพราะแม้เราจะได้กระทำการอันเป็นความผิดขึ้นก็จริง แต่การที่เราได้กระทำการไปเนื่องมาจากความจำเป็นบังคับ ถ้าไม่มีความจำเป็นเช่นนี้หากไม่กระทำ และการที่เรากระทำความผิดไปบั่นทำให้มีผลเสียหายน้อยกว่าถ้าเบิกด้วยวันไม่กระทำความผิด และเมื่อเป็นเช่นนั้นกฎหมายก็ไม่ควรเอาโทษแก่การกระทำความผิดของเข้า เช่น ตามตัวอย่างข้างต้นเมื่อ ก. ใช้ปืน บ. ใช้ชี้มีดหัว ค. ถ้าไม่ตัดจะยิง บ. หัตตาภ หาก บ. กลัวและตัดหัว ค. แต่ก ผลเสียหายที่เกิดจากกระทำการของ บ. (คือ ค. หัวแตก) ยังน้อยหรือเบากว่าผลเสียหายที่จะเกิดขึ้น ถ้าหาก บ. ไม่กระทำความผิด (คือ บ. จะถูกยิงตาย)

จากที่ได้กล่าวไว้แล้วข้างต้นว่าการกระทำการโดยจำเป็นแบ่งออกเป็น 2 ประการ ซึ่งทั้งสองประการนี้มีสภาพต่างกัน คือ

ข้อ 1 เป็นความจำเป็นเพื่อยุ่นที่บังคับ คือมีการบังคับหรือบังการให้กระทำการที่เป็นความผิดนั้นจากภายนอก ผู้ถูกบังคับมิได้คิดหรือเริ่มกระทำการนั้นด้วยใจตนเอง แต่ไม่มีทางจะทำอย่างอื่นได้ ข้อ 2 เป็นความจำเป็นเช่นไม่มีการบังคับในการลงโทษให้แต่มีภัยนตรายที่จะต้องหลีกเลี่ยง และผู้กระทำการเลือกหลีกเลี่ยงภัยนตรายโดยวิธีกระทำการอันเป็นความผิดด้วยการริเริ่มนองตนเอง แม้อาจทำอย่างอื่นได้ แต่การกระทำการอย่างอื่นนั้นก็ยังทำความเสียหายแก่ผู้อื่นอยู่นั้นเอง

ต่อไปนี้จะได้อธิบายถึงการกระทำการโดยจำเป็นทั้ง 2 อย่าง ตามลำดับ

1. ได้กระทำการโดยจำเป็นเพื่อยุ่นที่บังคับ

กระทำโดยจำเป็นเพื่อจะกันบังคับอันจะมีผลให้กระทำไม่ต้องรับโทษตามมาตรา

67 ต้องประกอบด้วยหลักเกณฑ์นี้ คือ

1. กระทำความผิดด้วยความจำเป็น
2. เพื่อยุ่นบังคับ หรือภายในอันจะ
3. ซึ่งไม่สามารถหลีกเลี่ยงหรือขัดขืนได้
4. กระทำไปไม่เกินสมควรแก่เหตุ

(1) กระทำความผิดด้วยความจำเป็น หมายความว่า การกระทำนั้นเกิดจากความจำเป็นบังคับ การกระทำด้วยความจำเป็นนั้นเป็นความผิดต่อกฎหมาย แต่ผู้กระทำจำต้องกระทำ ถ้าไม่มีความจำเป็นต้องกระทำก็ต้องกระทำ เกินความจำเป็นไปก็ต้องไม่ได้รับยกเว้น

(2) เพื่อยุ่นบังคับหรือภายในอันจะ หมายความว่า ความจำเป็นที่ต้องกระทำความผิดนั้นเป็นเพื่อยุ่นบังคับหรือภายในอันจะ อันจากของบุคคลอื่น กล่าวคือมีอันจะจากภายนอกมาบังคับบังการผู้กระทำให้กระทำความผิดโดยการกระทำหรือไม่ให้กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยปกติเป็นเรื่องที่ถ้าผู้กระทำไม่กระทำความผิดตามที่ถูกบังคับนั้นจะต้องได้รับภัยนั้นตราย อย่างไรก็ตามการบังคับเช่นนี้มิใช่บังคับความรู้สึกทางจิตใจเท่านั้นแต่ต้องบังคับการกระทำด้วย เช่น ก. เป็นผู้ร้ายสำคัญหนึ่งจากคุกมาได้เข้าไปในบ้านของ ข. แล้วซึ่ว่าถ้าไม่ห้ามตัวหอบหนอนตัวอยู่ในบ้านและถ้านำความไม่สงบต่อเจ้าหน้าที่ ก. จะมี ข. เสีย ข.กลัวเพริ่ง ก. มีปืนอยู่ในมือจึงยอมให้ ก. หอบหนอนอยู่ในบ้านของตน เช่นนี้นับได้ว่า ข. ทำไปโดยอยู่ในพื้นบังคับหรือภายในอันจะแล้ว โดยถูก ก. บังคับอยู่เบื้องต้น ความรู้สึกทางจิตใจและการกระทำด้วย ข. จึงมีความผิดแต่ไม่ต้องรับโทษฐานช่วยผู้ที่หลบหนีจากการคุกบังคับตามมาตรา 192 หรือ เช่น ก. เอาปืน ข. ให้สั่งเงินของ ค. มาให้ หรือบังคับให้ ข. ปลอมลายมือ ค. หรือให้ ข. ขับรถพา ก. หลบหนีการจับกุมเหล่านี้ ข. มีความผิดแต่ไม่ต้องรับโทษ การบังคับบังการนี้อาจเกิดจากเหตุการณ์ธรรมชาติหรือการกระทำของบุคคลหรือการกระทำของสัตว์ก็ได้ เช่น น้ำท่วมหรือถูกบังจังจึงเดินทางไปศรีลังกาเรียกไม่ได้ถูกสุนัขไล่กัดไม่มีทางหนีต่อไปจึงต้องหนีเข้าไปในบ้านผู้อื่น ข้อสำคัญต้องเป็นการบังคับให้

จำเป็นต้องทำตามโดยเด็ดขาด ไม่ใช่เพียงแต่ทำให้เกิดความยากลำบากที่จะทำอย่างอื่น เท่านั้น

แต่ถ้าอ่านจากยนกอที่มานั้นถึงขนาดที่ผู้เคลื่อนไหวร่วงกายไม่สามารถที่จะเลือกได้ว่าจะกระทำหรือไม่ก็ไม่ใช่เรื่องกระทำโดยจ้าเป็นพระภูบังคับ แต่เป็นเรื่องที่ผู้นั้นไม่มีความพิเศษ เพราะการเคลื่อนไหวร่วงกายในกรณีเช่นนี้ไม่ใช่การกระทำตามกฎหมายของผู้นั้น เช่น พายุไต้ฝุ่นพัด ก. ไปกระแทกเสา ข. เป็นอันตราย ไม่เรียกว่า ก. ทำร้ายร่วงกาย ข. ด้วยความจำเป็น แต่ไม่มีการกระทำของ ก. อันจะถือว่าเป็นการกระทำความพิเศษ เช่นเดียวกับ ก. จับมือ ข. ด้วยกำลังกายที่เห็นอกว่าและกดลายพิมพ์นิ้วนิยมของ ข. ลงใบในเอกสารเพื่อแสดงว่าเป็นลายมือของผู้อื่น ไม่เรียกว่า ข. กระทำการปลอมหนังสือด้วยวิชพิมพ์ลายนิ้วนิยมลงไว้ นั้นหมายถึงกระทำความพิเศษโดยความจำเป็นพระภูบังคับนี้ไม่เป็นผู้ได้รับภัยตรายแต่ภัยตรายยังเกิดแก่ผู้อื่น ดังนั้นกระทำความพิเศษอ้างความจำเป็นได้หรือไม่ สำหรับปัญหานี้ผู้เขียนเห็นว่าผู้กระทำความพิเศษถึงความจำเป็นได้ ไม่ว่าผู้ที่กระทำความพิเศษนั้นจะมีความสัมพันธ์กับผู้ภูบังคับหรือไม่ก็ตาม เช่น แดงบังคับดำเนินตัวเขียว โดยแดงเอาไปจ่อไฟที่เหลืองซึ่งเป็นบิดาของด่า ภัยตรายไม่เกิดแก่ตัวโดยตรง แต่จะไปเกิดแก่เหลือง เช่นนี้ถ้าหันมองอ้างว่ากระทำโดยความจำเป็นพระภูบังคับได้ถ้าหากคำตัวเขียวเนื่องจากกลัวว่าเหลืองบิดาจะถูกยิงตาย มีปัญหาต่อไปว่าภัยตรายที่จะได้รับหากไม่กระทำการที่ถูกบังคับนี้จะต้องเป็นภัยตรายชนิดใดซึ่งจะอ้างได้ว่ากระทำโดยความจำเป็นพระภูบังคับ ถ้าเป็นภัยตรายที่จะเป็นอันตรายแก่ชีวิตหรือร่วงกาย เช่น ถ้าไม่ทำตามที่ถูกบังคับจะต้องถูกฆ่าตายหรือจะต้องถูกทำร้าย ก็คงไม่มีปัญหาแต่ถ้าเป็นอันตรายต่ogrัฟฟ์ เกียรติยศ ชื่อเสียง หรือเสรีภาพ จะยกเป็นข้ออ้างได้หรือไม่ สำหรับปัญหานี้ผู้กระทำความพิเศษอ้างถึงความจำเป็นได้ ถ้าหากความพิเศษที่เขากระทำเป็นเพียงความพิเศลกันอย แต่ภัยตรายที่จะเกิดแก่กรัฟฟ์ เกียรติยศ หรือเสรีภาพ ถ้าเขามิ่มกระทำการความพิเศษที่ถูกบังคับมีมาก เช่น ก. บังคับให้ ข. ตีหัว ค. 1 ที่ถ้าไม่ตี ก. จะเผาบ้านของ ข. ให้มอดไห้น้ำไปทั้งหลัง อ้างนี้ความพิเศษที่ ข. ทำไปเพียงตีหัว ค. 1 ที่ เป็นความพิเศษ

ฐานทั่วไปร่างกาย แต่ถ้า บ.ไม่กระทำการพิเศษตามที่ ก.บังคับ บ.จะต้องสูญเสียบ้านไปทั้งหลังซึ่งมีมากกว่าความผิดที่ บ.ทำ บ.จึงอ้างถึงความจำเป็นได้

แต่ถ้าการทำให้เกิดความกลัวเนื่องมาจากความนัยโดยไม่เจตนา เช่น บุตรกลัวบิดา ภรรยากลัวสามี หรือการบังคับเกิดจากเหตุการณ์ของผู้กระทำการ เช่น ทำไปด้วยความโกรธ ความหึงหวง เหล่านี้จะอ้างว่าทำไปเพื่อระมัดระวังความจำเป็นไม่ได้

3. ซึ่งไม่สามารถหลอกเลี่ยงหรือขัดขืนได้ หมายความว่า กระทำการพิเศษโดยความจำเป็นเพื่อภูกบังคับ จะต้องปรากฏว่าผู้กระทำการอยู่ในบังคับหรือภัยใต้อานาจ ซึ่งไม่สามารถหลอกเลี่ยงหรือขัดขืนได้ซึ่งจำต้องกระทำการพิเศษ ถ้าอยู่ในบังคับหรือภัยใต้อานาจก็จริง แต่ผู้กระทำการยังสามารถหลอกเลี่ยงหรือขัดขืนได้ก็จะต้องหลอกเลี่ยงหรือขัดขืนไม่ยอมกระทำการพิเศษ ถ้าไม่หลอกเลี่ยงหรือขัดขืนและไปกระทำการพิเศษเข้าก็จะมาอ้างว่ากระทำการพิเศษโดยความจำเป็นเพื่อภูกบังคับเพื่อให้ตนพ้นโทษไม่ได้ เช่น น้ำท่วมเดินทางมาศ犹ตามหมายเรียกโดยทางรถไฟฟ้าไม่ได้ ก็อาจมาโดยทางเรือได้ทันเวลา หรือผู้ที่อยู่บังคับไม่มีกำลังที่จะทาร้ายได้จริงจัง ผู้ดูกันอาจจะต่อสู้ขัดขืนได้ ก็ไม่มีความจำเป็นที่จะต้องกระทำการพิเศษตามที่ถูกบังคับ ไม่เป็นข้อแก้ตัว และหมายรวมตลอดถึงความจำเป็นที่เกิดขึ้นเพื่อจะลดลงความผิดของผู้กระทำการนั้นเองจะอ้างเป็นข้อแก้ตัวไม่ได้

กรณีที่ถือว่าผู้กระทำการไม่สามารถหลอกเลี่ยงหรือขัดขืนได้ก็ต่อเมื่อตามพฤติกรรมไม่มีวิถีทางซึ่งผู้นั้นจะกระทำการเป็นอย่างอื่นได้นอกจากจะกระทำการพิเศษตามที่ถูกบังคับหรือยอมให้ภัยนั้นรายเกิดขึ้นตามที่ถูกบังคับ

4. กระทำการเป็นเงินสมควรแก่เหตุ เมื่อปรากฏว่าผู้กระทำการอยู่ในบังคับหรือภัยใต้อานาจซึ่งไม่สามารถหลอกเลี่ยงหรือขัดขืนได้ จึงจำต้องกระทำการพิเศษ การที่จะวินิจฉัยว่าเราจะได้รับยกเว้นโทษคือไม่ต้องรับโทษโดยตามมาตรา 67 หรือไม่ ก็ต้องดูต่อไปว่ากระทำการของเรานะเกินสมควรแก่เหตุหรือไม่ ที่จะรู้ว่ากระทำการของเรานะเกินสมควรแก่เหตุหรือไม่ก็ต้องเปรียบเทียบว่าภัยนั้นรายที่เราจะได้รับกับความผิดที่เรากระทำการมีมากกว่า ถ้าภัยนั้นรายที่เราจะได้รับมีมากกว่าความผิดที่ทำลงไปด้วยความจำเป็นน้อยกว่าก็ไม่เกินสมควรแก่เหตุ เช่น ก.ใช้ปืน บ.หักหัว ค. 1 ที่ ถ้า บ.ไม่ตี ค.

ก. จะยิง ข. ให้ตาย อย่างนึกยังครายที่ ข. จะได้วันมีมากกว่าความผิดที่ ข. กระทำ
ผลของการกระทำโดยจำเป็นเพื่อป้องกันบังคับตามมาตรา 67(1) ถ้าได้กระทำ
ไม่เกินสมควรแก่เหตุ ผู้กระทำมีความผิดแต่ไม่ต้องรับโทษ เว้นแต่

1. ได้กระทำไปเกินสมควรแก่เหตุหรือเกินกว่าความพึงจำเป็น ผู้กระทำ
มีความผิด ศาลจะลงโทษน้อยกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดนั้นเพียงใดก็ได้

2. กระทำโดยจำเป็นเพื่อหันจากภัยตราย

การกระทำโดยจำเป็นเพื่อหันจากภัยตราย อันจะมีผลให้ผู้กระทำ
ไม่ต้องรับโทษตามมาตรา 67 ต้องประกอบด้วยหลัก เกณฑ์ดังนี้ คือ

1. ภัยตรายที่ผู้กระทำมิได้ก่อให้เกิดขึ้นเพื่อความผิดของตนและเป็น
ภัยตรายที่ใกล้จะถึง

2. ไม่สามารถหลีกเลี่ยงให้ดีเองหรือผู้อื่นหันจากภัยตรายนั้นโดยวิธี
อื่นใดได้ จึงจำต้องกระทำการเพื่อหันจากภัยตรายนั้น

3. กระทำไปไม่เกินสมควรแก่เหตุ

1. มีภัยตรายซึ่งผู้กระทำมิได้ก่อให้เกิดขึ้นเพื่อความผิดของตนและเป็น
ภัยตรายที่ใกล้จะถึง

ก. ภัยตรายที่เกิดขึ้นจะเป็นภัยตรายต่อชีวิต ร่างกาย ชื่อเสียง
หรือทรัพย์สิน หรือสิทธิอื่นใดก็ได้ กฎหมายมิได้จำกัดไว้แต่ประการใด ทั้งมิได้จำกัดว่าต้อง
เป็นอันตรายต่อสิทธิดังเช่นที่ระบุไว้ในมาตรา 68 เพราการกระทำโดยจำเป็นมิใช่สิทธิ
ภัยตรายที่เกิดขึ้นซึ่งไม่ต้องเกิดจาก การประทุร้ายอันละเมิดต่องุามาอย่างการกระทำ
โดยมื้องกันตามมาตรา 68 อาจจะเป็นมัยที่เกิดจากธรรมชาติจากสัตว์หรือจากบุคคลกระทำ
เช่น ช้างป่าไล่ทำร้าย จิงยิงช้างเพื่อนองกันชีวิตไว้ ถือว่าเป็นการกระทำโดยจำเป็นไม่ผิด
ต่อพระราชบัญญัติรักษารักษานป่า พ.ศ.2464 (คำพิพากษาฎีกาที่ 110/2470)

บางกรณีมัจจะเป็นมัยที่เกิดจากการละเมิดต่องุามาอย่างร้ายในความ
หมายของมาตรา 67(2) ได้ด้วย ถ้าผู้กระทำหลีกเลี่ยงภัยนั้นโดยกระทำการเพิดต่อผู้อื่นซึ่ง

ไม่ใช่ผู้ก่อภัย เนื่อง มีคนໄเล็ติ บ. บ. วังหนี้จะเข้าห้องนอน กะทันไไว้ บ. แทง ก. แล้ววังหนี้ เข้าห้องไป การกระทำของ บ. เป็นการกระทำโดยจ่าเป็น (ค่าพิพากษาฎิกาที่ 307/2489) เกิดจากจลยิงกันนั้น คนที่ขับรถพื้นอยู่เหวนั้นจึงต้องขับรถเร็วกว่ากฎหมายเป็นการกระทำโดยจ่าเป็น ได้รับยกเว้นโทษและไม่ถือเป็นประมาท (ค่าพิพากษาฎิกาที่ 104/2494) ข้อสำคัญนั้นต้องไม่ใช่ภัยที่ผู้กระทำความผิดจ่าต้องยอมรับ ถ้าภัยนั้นเป็นภัยที่ผู้กระทำความผิดจ่าต้องยอมรับ ก็จะกระทำการความผิดเพื่อหลอกเลี่ยงภัยนั้นได้

อนึ่ง ภัยนั้นจะ เป็นภัยต่อผู้กระทำการความผิดเองหรือต่อผู้อื่นก็ได้ เช่น ไฟ จะไหม้บ้าน ก. และไหม้ต่อไป บ. อาจพังบ้าน ค. เพื่อตัดทางไฟได้ หรือ ก. เอาเรือของ บ. นำไปดัดแปลงให้มายานิติ ค. ที่กระโดดน้ำตาย ถือว่าเป็นการกระทำโดยจ่าเป็น ผู้อื่นที่ได้รับภัยด้วยอาจเป็นผู้ถูกกระทำด้วยความจ่าเป็นนั้นเองก็ได้ เช่น เมื่อมีความจ่าเป็นโดยลูกเจน ผู้ไม่ใช่แพทย์อาจทำการรักษาผู้ป่วยได้ 医疗 อาจทำแท้งเพื่อช่วยชีวิตหญิงที่จะมีเดือนเพาะพัฒนาจิตไม่ปกติเนื่องจากการมีครรภ์ได้ หรือแพทย์อาจตัดนาฬูรังถูก รถชนเพื่อช่วยนิรฟันต์ด้วยก็ได้ หรือนกโทรศอดอาหารประทั่งเจ้าหน้าที่เรือนจำ อาจให้อาหารโดยวิธีนั้นก็ได้ หรือการพิบุคคลสมัครใจมีตัวตาย แล้วเข้าไปช่วยนั้นก็ยังนิรฟันต์ด้วย เหล่านี้เป็นการกระทำโดยจ่าเป็นแท้สัน^(๕๔)

ข. ภัยนั้นไม่ได้เกิดเพราความผิดของผู้กระทำ หมายความว่า ภัยที่เกิดขึ้นนั้นผู้กระทำโดยจ่าเป็นจะต้องมิใช่เป็นผู้ก่อขึ้น ถ้าหากภัยนั้นรายเกิดเพราความผิดของผู้ใดแล้ว ผู้นั้นย่อมจะต้องรับผลจากภัยพิบัตินั้น ตนจะกระทำการความผิดอีกอย่างหนึ่งนั้น เพื่อหลอกเลี่ยงภัยนั้นย่อนไม่ได้ เช่น ก. เจตนาเพาบ้านตนเอง เห็นว่าเพลิงจะลุกไหม้บ้าน บ. และลามไปไหม้บ้าน ค. ก. จังพังบ้าน บ. เพื่อมิให้ไฟไปไหม้บ้าน ค. ดังนี้
ก. จะอ้างว่าการพังบ้าน ข. กระทำโดยจ่าเป็นมิได้

ค. ภัยนั้นที่เกิดขึ้นนั้นต้องเป็นภัยนั้นรายที่ใกล้จะถึง หมายความว่า

(๕๔) จิตติ ติงศภพิริย์, ศาสตราจารย์. หน้า 724 - 725 อ้างแล้ว.

เป็นภัยันตรายที่กำลังจะประมากอยู่เฉพาะหน้า กล่าวคือ ภัยันตรายนั้นกำลังจะเกิดขึ้นหรือ เกิดขึ้นแล้วและกำลังเกิดอยู่ต่อไป

2. ไม่สามารถหลีกเลี่ยงให้คนของหรือผู้อื่นพ้นจากภัยันตรายนั้นโดยวิธีอื่นใดได้ จึงจำต้องกระทำการเพื่อให้พ้นจากภัยันตรายนั้น หมายความว่า หนทางที่จะหลีกเลี่ยงให้พ้นจากภัยันตรายนั้นมีอยู่ทางเดียวคือต้องกระทำการเพื่อ จึงจะอ้างความจำเป็นได้ถ้าหนทางที่จะหลีกเลี่ยงให้พ้นจากภัยันตรายนี้อยู่ภายใต้ กฎหมาย ที่ต้องเลือกใช้วิธีที่ถูกกฎหมาย เพราะถ้ามีวิธีที่จะหลีกเลี่ยงภัยันตรายอยู่ภายใต้ บางวิธีก็ถูกกฎหมาย บางวิธีก็ผิดกฎหมาย ย่อมไม่เป็นการจำเป็นที่จะต้องทำการเพื่อให้พ้นภัยันตรายนั้น ควรจะหลีกเลี่ยงไปใช้วิธีที่ถูกกฎหมาย (๕๕)

3. กระทำไปไม่เกินสมควรแก่เหตุ ผู้กระทำการเพื่อให้พ้นภัยันตรายจะได้รับยกเว้นโทษต่อเมื่อได้กระทำไปไม่เกินสมควรแก่เหตุ กรณีที่จะพิจารณาว่า เป็นการกระทำการเพื่อให้พ้นภัยันตรายตามมาตรา ๖๗(๒) นี้ เช่นเดียวกับมาตรา ๖๗(๑)

นัยอักษรต่อไปนี้คือต่างระหว่างการกระทำการเพื่อให้พ้นภัยันตรายตามมาตรา ๖๗(๒) นี้ เช่นเดียวกับมาตรา ๖๗(๑)

(๑) กับการกระทำการเพื่อให้พ้นภัยันตรายตามมาตรา ๖๗(๒) มีดังนี้

ก. ภัยันตรายในมาตรา ๖๗(๑) นี้ได้ถึงแล้วโดยถูกบังคับหรืออยู่ได้อ่านอาจ ส่วนภัยันตรายในมาตรา ๖๗(๒) เพียงแต่กลั้นถึงเท่านั้น โดยให้อ่านจากกระทำว่าจะ กระทำได้เมื่อไม่มีทางหลีกเลี่ยงโดยวิธีอื่นใดก็ได้

---

(๕๕) อุทิศ แสนโภศิก. กฎหมายอาญา ภาค 1 น.113 อ้างแล้ว.

น. การถูกบังคับตามมาตรา 67(1) ย่อมเป็นการบังคับตัวผู้กระทำความผิดเป็นธรรมด้วยจะก่อภัยแก่ผู้ถูกบังคับเอง หรือโดยจะก่อภัยแก่ผู้อื่นก็ตาม ส่วนการบังคับตามมาตรา 67(2) นั้น บุคคลอื่นถูกบังคับโดยภัยนั้น โดยบุคคลอื่นนั้นจะก่อภัยขึ้นเองหรือผู้อื่นก่อขึ้นก็ตาม โดยผู้ที่กระทำความผิดด้วยความจำเป็นมิได้ถูกบังคับแต่มีความคิดขึ้นเองที่จะกระทำความผิดเพื่อหลีกเลี่ยงภัยนั้น เช่น นักโทษอดอาหารประท้วงเจ้าหน้าที่เรือนจำอาจใช้วิธีบังคับให้กินอาหารได้ ตามตัวอย่างนี้ภัยได้เกิดขึ้นกับนักโทษโดยนักโทษเป็นผู้ก่อขึ้นเอง ส่วนเจ้าหน้าที่เรือนจำได้กระทำด้วยความจำเป็นทั้งที่ภัยมิได้เกิดแก่ตน แต่มีความผิดที่กระทำความผิด (บังคับนักโทษ) เพื่อหลีกเลี่ยงภัยนั้น

ผลของการกระทำโดยจำเป็น เนื่องจากการกระทำความผิดด้วยความจำเป็นตามมาตรา 67(1) หรือ (2) กูหมายไม่ถือว่าเป็นสิทธิ จึงเป็นความผิด เพียงแต่ถ้ากระทำไปไม่เกินสมควรแก่เหตุที่ยกเว้นโทษที่ แต่ถ้ากระทำเกินกว่ากรณีแห่งความจำเป็น มาตรา 69 นัญชิว่าผู้กระทำต้องรับโทษ แต่ศาลจะลงโทษน้อยกว่าที่กูหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดนั้นเพียงใดก็ได้ โดยไม่ต้องคำนึงถึงโทษที่นั้นต่อ

ข้อแตกต่างระหว่างการกระทำโดยจำเป็นกับการกระทำโดยบังคับ มีดังนี้
คือ

1. การกระทำโดยความจำเป็นนั้นโดยปกติประกอบด้วยบุคคล 3 ฝ่าย คือ
  - ก. ฝ่ายที่เป็นต้นเหตุแห่งภัยตราย
  - ข. ฝ่ายที่เป็นผู้กระทำโดยจำเป็น
  - ค. ฝ่ายที่รับผลกระทบจากการกระทำโดยจำเป็น
- เว้นแต่วัยที่เกิดจากสัตว์หรือสิ่งของจะประกอบด้วย 2 ฝ่ายเท่านั้น คือ
  - ก. ฝ่ายที่เป็นต้นเหตุแห่งภัยตรายและรับผลกระทบจากการกระทำโดยจำเป็น ซึ่งเป็นสิ่งเดียวกัน
  - ข. ฝ่ายที่เป็นผู้กระทำโดยจำเป็น

ส่วนการกระทำโดยบังคับปกติประกอบด้วยบุคคล 2 ฝ่าย คือ

ก. ฝ่ายที่เป็นต้นเหตุแห่งภัยนตราย และรับเคราะห์จากการกระทำ

โดยบังคับ ซึ่งเป็นคนเดียวหรือสิ่งเดียวกัน

ข. ฝ่ายที่กระทำการโดยบังคับ

2. การกระทำการโดยจ้า เป็นไม่ใช่สิทธิ ดังนั้นภัยนตรายที่เกิดขึ้นจึงไม่จัดต้องเป็นภัยนตรายซึ่งเกิดจากการประทุษร้ายอันละเมิดต่อกฎหมาย ฉะนั้นภัยนตรายที่เกิดขึ้นจึงต้องเป็นการกระทำการของบุคคลเท่านั้น ส่วนสิ่งของหรือสัตว์ที่กระละเมิดไม่ได้ จึงไม่ถือว่าภัยนตรายที่เกิดจากการกระทำการของสิ่งของหรือสัตว์เป็นภัยนตรายอันละเมิดต่อกฎหมาย

ส่วนการกระทำการโดยบังคับนี้ เป็นสิทธิ ดังนั้นภัยนตรายที่เกิดขึ้นจึงต้องเป็นภัยนตรายซึ่งเกิดจากการประทุษร้ายอันละเมิดต่อกฎหมาย ฉะนั้นภัยนตรายที่เกิดขึ้นจึงต้องเป็นการกระทำการของบุคคลเท่านั้น ส่วนสิ่งของหรือสัตว์ที่กระละเมิดไม่ได้ จึงไม่ถือว่าภัยนตรายที่เกิดจากการกระทำการของสิ่งของหรือสัตว์เป็นภัยนตรายอันละเมิดต่อกฎหมาย

3. ค่าว่าไม่สามารถหลีกเลี่ยงให้ตนเองหรือผู้อื่นพ้นจากภัยนตรายซึ่งต้องกระทำการโดยจ้า เป็นนั้น หมายความว่า หนทางที่จะหลีกเลี่ยงให้พ้นภัยนตรายนั้นมิอยู่ท่ามกลางเดียว คือการทำความผิด แต่หนทางที่จะหลีกเลี่ยงให้พ้นภัยนตรายมีหลายวิธี ก็ต้องเลือกทางที่ถูกกฎหมาย

ส่วนภัยนตรายที่เกิดขึ้นจนเป็นเหตุให้ต้องบังคับนั้น ผู้ประสบภัยไม่จัดต้องหลีกเลี่ยงแต่อย่างใด แม้จะมีทางหลีกเลี่ยงให้พ้นจากภัยนตรายในวิธีที่ถูกกฎหมายก็ตาม

4. ความผิดและโทษ การกระทำการโดยจ้า เป็นกฎหมายถือว่ายังเป็นความผิดอยู่ เพียงแต่ยกเว้นโทษให้เท่านั้น

ส่วนการกระทำการโดยบังคับนี้ ก็เป็นการบังคับโดยชอบด้วยกฎหมายและสมควรแก่เหตุแล้ว ผู้กระทำการบังคับไม่มีความผิดเลย เมื่อไม่มีความผิดย่อมไม่มีโทษ

ส่วนที่ 2

การท่าตามค่าสั่งของเจ้าพนักงาน

ประมวลกฎหมายอาญาได้บัญญัติเกี่ยวกับค่าสั่งของเจ้าพนักงานไว้ในภาคลุ่มแม่น้ำ มาตรา 368 ว่า "ผู้ใดทราบค่าสั่งของเจ้าพนักงานซึ่งส่งการตามอำนาจที่มีกฎหมายให้ไว้ไม่ปฏิบัติตามค่าสั่งนั้นโดยไม่มีเหตุหรือข้อแก้ตัวอันสมควร ต้องระวังโทษจำคุกไม่เกินสิบวัน หรือปรับไม่เกินห้าร้อยบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ"

ถ้าการสั่งเบี้นว่านั้น เป็นค่าสั่งให้ช่วยทำกิจการในหน้าที่ของเจ้าพนักงาน ซึ่งกฎหมายกำหนดให้สั่งให้ช่วยได้ ต้องระวังโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ" เมื่อมาตรา 368 บัญญัติให้ต้องปฏิบัติตามค่าสั่งของเจ้าพนักงาน ผู้ที่ไม่ปฏิบัติตามค่าสั่งของเจ้าพนักงานย่อมเป็นความผิด ส่วนค่าสั่งของเจ้าพนักงานนั้นอาจ เป็นค่าสั่งที่ชอบหรือไม่ชอบ ถ้าเป็นค่าสั่งที่ชอบ ผู้รับปฏิบัติย่อมไม่มีอะไรที่จะเป็นผิด แต่ ถ้าค่าสั่งนั้นไม่ชอบ ผู้รับปฏิบัติก็ต้องผิด ค่าสั่งจะชอบหรือไม่ชอบด้วยกฎหมายในบางกรณีผู้รับ ปฏิบัติย่อมไม่มีทางทราบได้ กฎหมายจึงให้โอกาสแก้ตัวได้โดยมีกฎหมายบัญญัติไว้ในมาตรา 70 ความว่า "ผู้ใดกระทำการตามค่าสั่งของเจ้าพนักงาน แม้ค่าสั่งนั้นจะนิยมชอบด้วยกฎหมาย ถ้า ผู้กระทำมีหน้าที่หรือเชื่อโดยสุจริตว่ามีหน้าที่ต้องปฏิบัติตาม ผู้นั้นไม่ต้องรับโทษ เว้นแต่จะรู้ว่าค่าสั่งนั้นเป็นค่าสั่งซึ่งนิยมชอบด้วยกฎหมาย"

ตามมาตรา 70 นี้ แบ่งออกเป็น 2 กรณี คือ

ก. กรณีที่ได้รับยกเว้นโทษ

ข. กรณีที่ต้องรับโทษ

ก. กรณีที่ได้รับยกเว้นโทษ นิองค์ประกอบด้วยนี้

1. ผู้ใดกระทำการตามค่าสั่งของเจ้าพนักงาน
2. ค่าสั่งนั้นนิยมชอบด้วยกฎหมาย
3. ผู้กระทำมีหน้าที่ หรือเชื่อโดยสุจริตว่าต้องมีหน้าที่ปฏิบัติตาม
4. ผู้กระทำไม่รู้ว่าค่าสั่งนั้นเป็นค่าสั่งที่นิยมชอบด้วยกฎหมาย

1. ผู้ใดกระทำการคำสั่งของเจ้าพนักงาน

คำว่า "ผู้ใด" หมายความว่า บุคคลที่ไว้ไปหรือเจ้าพนักงานซึ่งอยู่ภายใต้บังคับบัญชา เช่น เจ้าพนักงานที่ผู้น้อยกับเจ้าพนักงานที่ผู้ใหญ่

คำว่า "คำสั่ง" หมายถึง คำบัญชาให้กระทำการหรือไม่กระทำการใดอย่างหนึ่ง ซึ่งถ้าไม่กระทำการย่อมได้เชื่อว่าบังคับ นิใช่คำแนะนำหรือแสดงความเห็นซึ่งจะกระทำการหรือไม่แล้วแต่ความพอใจของผู้กระทำ ไม่ถือเป็นการบังคับ เช่น อ.นายตรวจสรรพสามิตไปแจ้งความต่อผู้ใหญ่บ้านว่า บ.ค่าและข้าวของบ้าน อ. ผู้ใหญ่บ้านพูดว่า "นายบัวมันบ้า ๆ บอก ๆ ให้อ.ไปเอาตัวมาตีกัว เป็นเจ้าพนักงานมันจะได้กลัว" ดังนี้เป็นแต่คำแนะนำไม่ใช่คำสั่ง

คำว่า "เจ้าพนักงาน" คือบุคคลที่ได้รับแต่งตั้งให้ปฏิบัติราชการโดยได้รับเงินเดือนในงบประมาณของแผ่นดิน ไม่ว่าจะได้รับแต่งตั้งข้าราชการหรือเป็นประจำและรวมตลอดถึงพระราชนักุศลธรรมบุคคลที่เป็นเจ้าพนักงานตามความหมายแห่งประมวลกฎหมายอาญา เช่น พนักงานรถไฟแห่งประเทศไทย พนักงานท่าเรือแห่งประเทศไทย พนักงานขององค์กรโทรศัพท์ พนักงานเทศบาล พนักงานสุขาภิบาล ฯลฯ

คำว่า "คำสั่งของเจ้าพนักงาน" เจ้าพนักงานที่ออกคำสั่งจะต้องมีอำนาจออกคำสั่งได้โดยมีกฎหมายให้อำนาจออกคำสั่งได้ และการออกคำสั่นนี้ต้องออกแก่ผู้ที่กฎหมายให้มีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามคำสั่นนี้ด้วย นิติหมายรวมไปถึงคำสั่งอื่น ๆ ที่ไว้ เช่น คำสั่งของสมิภารยา บิดามารดา ผู้ปกครอง หรือนายจ้าง เพราะคำสั่งเหล่านี้มีชื่อคำสั่งที่ถูกต้องตามกฎหมาย ผู้รับคำสั่งจะปฏิบัติหรือไม่ก็ได้ไม่ถือเป็นการขัดบัน

ดังนั้นผู้ที่กระทำการคำสั่งของเจ้าพนักงานที่จะยกเป็นข้อแก้ตัวได้นั้นจะต้องกระทำการคำสั่งของผู้ที่เป็นเจ้าพนักงานและกฎหมายให้อำนาจออกคำสั่งได้ และคำสั่นนี้ต้องเป็นคำบัญชา นิใช่คำแนะนำหรือแสดงความเห็น

2. คำสั่นนี้มิชอบด้วยกฎหมาย คำสั่งที่จะถือว่าชอบด้วยกฎหมายนั้นจะต้องมีกฎหมายให้อำนาจออกคำสั่นนี้ได้ และต้องเป็นคำสั่งที่ออกแก่ผู้ที่กฎหมายให้มีหน้าที่ปฏิบัติตามคำสั่นนี้ด้วย ส่วนคำสั่งที่มิชอบด้วยกฎหมายหมายถึงคำสั่งที่กฎหมายไม่ได้ให้อำนาจ

ในการออกคำสั่งนี้

3. ผู้กระทำมีหน้าที่หรือเชื่อโดยสุจริตว่าต้องมีหน้าที่ปฏิบัติตาม ซึ่งแยกออก
ได้ 2 กรณี คือ

ก. คำสั่งนี้มิชอบด้วยกฎหมาย แต่ผู้กระทำมีหน้าที่ปฏิบัติตาม จนข้อนี้
นักจะ เกิดกับผู้อื่นได้บังคับบัญชา กับผู้บังคับบัญชา ซึ่งผู้ได้บังคับบัญชา ย่อมคิดว่าคำสั่งของ
ผู้บังคับบัญชานั้นชอบด้วยกฎหมายเสนอ

ก. คำสั่งนี้มิชอบด้วยกฎหมาย แต่ผู้กระทำ เชื่อโดยสุจริตว่าตนมีหน้าที่
ปฏิบัติตาม เช่น ราชภรูปเกษที่ห้ามฯ ว่ารายการทหารตามกฎหมาย การศึก ราชภรูปจึง เชื่อ
โดยสุจริตว่าตนอยู่ได้บังคับบัญชานองนายทหาร ฉะนั้น ราชภรูปยังบุคคลอื่นตามคำสั่งของ
นายทหารด้วย ก็เข้าเกษที่จะได้รับยกเว้นโทษ^(๕๖)

4. ผู้กระทำไม่รู้ว่าคำสั่งนี้เป็นคำสั่งมิชอบด้วยกฎหมาย หมายความว่า
คำสั่งมิชอบด้วยกฎหมายนั้น ถ้าผู้กระทำมีหน้าที่หรือเชื่อโดยสุจริตว่าต้องมีหน้าที่ปฏิบัติตามนั้น
ผู้กระทำจะต้องไม่รู้ว่าคำสั่งนี้เป็นคำสั่งมิชอบด้วยกฎหมายด้วย

เมื่อเข้าหลักเกณฑ์ทั้ง 4 ประการนี้ ผู้กระทำย่อมยกเป็นข้อแก้ตัวเพื่อ
ยกเว้นโทษได้

บ. กรณีต้องรับโทษ กรณีนี้หมายความว่าผู้กระทำได้รู้อยู่แล้วว่าคำสั่งนี้มิชอบ
ด้วยกฎหมาย แต่ก็ยังปฏิบัติตามคำสั่งนั้น จึงไม่มีเหตุที่จะยกเว้นโทษได้

ผลงานคำสั่งเจ้าพนักงาน การกระทำการตามคำสั่งของเจ้าพนักงานตามมาตรา 70
นี้ ไม่มีผลลบล้างการกระทำที่เป็นความผิด แต่มีผลเพียงให้ผู้กระทำไม่ต้องรับโทษเท่านั้น
กล่าวคือ ถ้าคำสั่งนี้เป็นคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมาย การกระทำการของผู้ปฏิบัติตามคำสั่งก็ไม่เป็น
ความผิด แต่ถ้าคำสั่งนี้มิชอบด้วยกฎหมายโดยผู้กระทำไม่รู้ว่าไม่ชอบด้วยกฎหมาย การ
กระทำก็เป็นความผิด แต่กฎหมายยกเว้นโทษให้

---

(๕๖) หยุด แสงอุทัย, ศาสตราจารย์. กฎหมายอาญาภาคที่ราบ หน้า 248
อ้างแล้ว.

ด้วยข้อความสำคัญที่ส่งเจ้าหน้าที่

1. กำนันถือไม้ตั้งพัดวิงตามคนหนึ่งไป และร้องเรียกลูกบ้านให้ช่วยจับผู้ร้ายให้ เอาอาวุธไปด้วย และร้องสั่งว่าจับเป็นไข่ได้ให้จับตาย ลูกบ้านได้ฟื้ออาวุธวิงตามไป กำนัน เข้าทำร้ายก่อน ลูกบ้านจึงช่วยรุมตีบ้าง รุ่งขึ้นก็ตาย ดังนี้นิจฉัยว่าพวกลูกบ้านทำตาม คำสั่งโดยชื่อ เน้าใจว่าผู้นั้นเป็นผู้ร้ายจริง แม้จะเป็นคำสั่งที่ผิดด้วยกฎหมาย แต่ลูกบ้าน กระทำการโดยมิเหตุสมควร เนื่องจากเป็นด้วยกฎหมายจึงไม่ต้องรับโทษ (คดีพิพาทกฎหมายที่ 34- 35/2462) แต่ต่อมาศาลฎีกวินิจฉัยว่า เมื่อผู้ร้ายไม่ต่อสู้ จะอ้างเป็นข้อแก้ตัวไม่ได้ ตาม คดีพิพาทกฎหมายที่ 671-650/2470, 537/2474 และ 738/2491 โดยถือว่าคำสั่งให้ ทำร้ายหรือยิงคนนั้นควรจะว่าผิดต่อกฎหมาย เป็นคำสั่งไม่ชอบ

2. จำเลยเป็นพ่อครัวสั่งให้นักโทษไปตามตัวผู้ต้องขังมา และสั่งว่าถ้าพบให้ ตอบหน้า นักโทษนั้นปฏิบัติตามดังนี้ นักโทษยอมมีหน้าที่พั้งมังคบัญชาของพ่อครัวกระทำการโดย เชื่อว่ากระทำได้ตามคำสั่ง จึงได้รับยกเว้นโทษ (คดีพิพาทกฎหมายที่ 82/2462)

3. จำเลยไปปั้นผู้ร้ายกับปลัดอำเภอและตำรวจ จับได้แล้วจำเลยไปเรียกเอา เงินจากพี่ชายผู้ถูกฆ่า ดังนี้จะอ้างว่าตามคำสั่งโดยชอบไม่ได้ เพราะคำสั่งให้ไปเอา เงินเป็นคำสั่งไม่ชอบด้วยกฎหมาย จำเลยทำงานอยู่อำเภอไม่น่าจะหลงเชื่อคำสั่ง เมื่อไป ถึงบ้านเจ้าทรัพย์คณมากก็ไม่กล้าเข้าไป แสดงว่าไม่ได้เชื่อว่าเป็นคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมาย อ้างแก้ตัวไม่ได้ (คดีพิพาทกฎหมายที่ 779/2462)

4. โจทก์ปลุกร้ายรุกล้ำถนน ผู้ว่าราชการจังหวัดจึงสั่งให้จำเลยซึ่งอยู่ใต้บังคับ นักฆารือร้ายออก จำเลยรือร้ายนั้นโดยเชื่อว่าคำสั่งนี้ชอบด้วยกฎหมาย ดังนี้นิจฉัยว่ากิริยา ที่จำเลยกระทำไปมิเหตุผลสมควรที่จะ เชื่อว่าคำสั่งนั้นชอบด้วยกฎหมายจึงได้กระทำไป จึง ไม่ต้องรับโทษ (คดีพิพาทกฎหมายที่ 432/2464)

5. โจทก์กับพวกถูกจับไปแต่สอนสวนไม่ทัน จำเลยจึงได้ขออนุญาตต่อผู้ว่า- ราชการจังหวัดขอท่านต่อไป จังหวัดได้มีคำสั่งให้บังโจทก์ต่อไปได้ การที่จำเลยบังโจทก์ เพราะ เชื่อตามคำสั่งผู้บังคับบัญชาเนื่องจากเป็นคำสั่งชอบด้วยกฎหมาย จึงไม่ต้องรับโทษ (คดีพิพาทกฎหมายที่ 578/2469)

6. เจ้าพนักงานตัวราชพาภันไปจับผู้เสียหายฐานเล่นการพนัน จับได้แล้ว ผู้เสียหายวิงหนี นายสินตัวราชนหนึ่งร้องว่า "พวกเรายัง จับเป็นไม่ได้ให้จับตาย" ตัวราชนหนึ่งจึงยิงไบทุกผู้เสียหายสาหัส ดังนี้ค่าสั่งนายสินตัวราชที่สั่งให้ยิงนั้นไม่ชอบด้วยกฎหมาย เพราะผู้เสียหายนี้ได้ต่อสู้อย่างไร้จะต้องให้เป็นยิง จึงมีความผิดฐานพยายามฆ่า (คดีพิพาทกฎหมายอาชีญาตที่ 679-680/2471 และที่ 547/2474)

7. จำเลยเป็นปลัดอำเภอ ได้จับโจทก์มาขังตามค่าสั่งของนายอำเภอ ซึ่งเป็นผู้บังคับบัญชา โดยเชื่อว่าเป็นค่าสั่งที่ชอบด้วยกฎหมาย ยอมได้รับยกเว้นไม่ต้องรับโทษ (คดีพิพาทกฎหมายอาชีญาตที่ 747/2471)

8. จำเลยเป็นนายทหารรั้นประทวน มีหน้าที่จดทะเบียนบัญชี จำเลยได้จดรายการเท็จลงในใบสำคัญ ก่อนจดได้ไปปรึกษาผู้บังคับบัญชาแล้วสั่งให้ทำได้ตามที่เคยทำมา จำเลยจึงได้จดลงไป และปรากฏว่าเคยปฏิบัติกันมาเรื่องนั้นโดยมีความเชื่อถือกัน ดังนี้ จำเลยขาดข้อความลงโดยสุจริตและเชื่อโดยมิเห็นผลสมควรที่จะปฏิบัติตามค่าสั่งนั้น จึงไม่ต้องรับโทษ (คดีพิพาทกฎหมายอาชีญาตที่ 393/2473) ดูคดีพิพาทกฎหมายอาชีญาตที่ 1728/2493 ประกอบ

9. จำเลยพบเศษจีบแจ้งต่อผู้ใหญ่ม้าน ผู้ใหญ่ม้านไปคดแล้วสั่งให้พากจำเลย เอกาไปไว้ที่ป่าช้า ดังนี้จำเลยปฏิบัติตามค่าสั่งผู้ใหญ่ม้านซึ่งเป็นเจ้าพนักงานโดยเชื่อว่าชอบด้วยกฎหมาย การเอกสารไปไว้ที่ป่าช้าก็ไม่ผิดธรรมดาก่าย่างใด เมื่อพบเศษก็ไปแจ้งต่อ ผู้ใหญ่ม้านแล้ว จึงไม่ต้องรับโทษ (คดีพิพาทกฎหมายอาชีญาตที่ 422/2475)

10. จำเลยเป็นผู้คุมพิเศษสำหรับคุณนักโทษไปทำงานที่พกนายอำเภอ เมื่อนักโทษทำงานแล้ว จำเลยก็ไปทำงานบนอ่าเภอ ทั้งนี้ตามค่าสั่งของนายอำเภอ นักโทษเหล่านี้ไปดังนี้จำเลยไม่ต้องรับโทษ เพราะจำเลยกระทำการตามค่าสั่งนายอำเภอซึ่งเป็นผู้บังคับบัญชา (คดีพิพาทกฎหมายอาชีญาตที่ 422/2476)

11. จำเลยหั้งสองเป็นพนักงานรถไฟ ได้ผลักตัวราชไม่ให้ขึ้นรถฟันเกื่อนบนรถจักร เพราะมีน้อนบังคับของรถไฟห้ามมิให้คันนอกจากได้รับอนุญาตจากสารวัตธรรมจักร เสียก่อน เมื่อตัวราชไปตามสารวัตธรรมจักรมา จำเลยก็ให้คันได้ ปรากฏว่าข้อนบังคับรถไฟ

มีจวิง แม้จะขอบด้วยกฎหมายหรือไม่ก็ตาม เมื่อจำเลยเชื่อว่าขอบด้วยกฎหมาย ย่อมได้รับยกเว้นโทษ (คดพิพากษาฎิกาที่ 96/2478)

12. จำเลยรับผิดชอบได้หากเป็นไปตามที่ต้องที่ ย่อมมีความผิดฐานมีอาชญากรรมในครอบครองโดยไม่ได้รับอนุญาต ไม่ใช่การกระทำตามคำสั่งของเจ้าหน้าที่จะได้รับยกเว้นโทษ (คดพิพากษาฎิกาที่ 369/2480) แต่ในกรณีที่นายอำเภอ或多เอเป็นของกลางไปให้สารวัตรกำนันใช้ปืนปารามโจรผู้ร้ายโดยเข็นหนังสืออนุญาตให้ไว้ สารวัตรกระทำการหนังสือนั้น ย่อมแก้ตัวว่ากระทำการตามคำสั่งได้ ไม่ผิดฐานมีเป็นไปรับอนุญาต (คดพิพากษาฎิกาที่ 29/2481)

13. จำเลยเป็นกำนันจับโจทก์ไปกักขังโดยไม่มีหมายจับ แม้พนักงานสอบสวนสั่งให้จำเลยจับก็ไม่มีหมายจับ จึงเป็นคำสั่งที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ย่อมมีความผิด (คดพิพากษาฎิกาที่ 75/2493) ซึ่งศาลฎิกาให้เหตุผลไว้ว่าไม่มีเหตุผลใดที่จะสำเนียงได้ว่าจำเลยทำไปโดยเชื่อว่าเป็นคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมาย สรุปแล้วก็คือศาลฎิกานี้เชื่อว่าจำเลยกระทำไปโดยเชื่อว่าเป็นคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งมีคดพิพากษาฎิกาที่ 1135/2508 วินิจฉัยไว้ว่ากลั่นคีบกัน แต่คดพิพากษาฎิกาหลังนี้ศาลฎิกาเชื่อว่าจำเลยกระทำไปโดยเชื่อว่าชอบด้วยกฎหมาย จึงไม่ต้องรับโทษ

14. แม้สรรพากรจังหวัดสั่งให้เสนอสรรพากรจังหวัดน้ำที่และหนังสือราชการเท็จ เมื่อเสนอสรรพากรทราบด้อยรู้แล้วว่าข้อความที่หัวจดเป็นเท็จและเป็นคำสั่งที่ผิดกฎหมาย เมื่อเสนอผู้นั้นทำไปตามคำสั่งแล้ว เสนอผู้นั้นจะยกเว้นมาเป็นข้อแก้ตัวให้พ้นผิดหากได้ไม่ (คดพิพากษาฎิกาที่ 1728/2493) คดพิพากษาฎิกาฉบับนี้จำกเลิกหลักที่วินิจฉัยไว้ในคดพิพากษาฎิกาที่ 393/2478 ในอันดับที่ 8 นั้นแล้ว เพราะการกระทำเป็นไปในลักษณะเดียวกัน

15. กำนันไม่มีอำนาจสั่งให้ผู้ใดหักม่านจับคนไปส่งอำเภอหากกระทำการทำผิดกฎหมายโดยไม่มีหมายจับ เมื่อผู้ใดหักม่านจับตามคำสั่งของกำนันย่อมมีความผิด จะอ้างว่ากระทำการตามคำสั่งไม่ได้ เพราะเป็นคำสั่งไม่ชอบ (คดพิพากษาฎิกาที่ 1089/2502)

16. จำเลยทั้งสองเป็นเจ้าหน้าที่ตำรวจ ผู้บังคับกองได้สั่งให้ไปจับนายเรวน

ฐานลักษณะที่มีผู้แจ้งความไว้โดยวาราจ แล้วจ่าเลยทั้งสองได้ไปจับนายเริ่มน่า จ่าเลยจะมีความพิเศษตามมาตรา 310 หรือไม่ หากถูกกาวินิจฉัยว่าการที่จ่าเลยไปจับนั้นจับตามคำสั่งของเจ้าหน้าที่งาน ถึงแม้จะเป็นคำสั่งด้วยวาราจมีหมายจับ จ่าเลยก็เป็นผู้หนึ่งหน้าที่ปฏิบัติตามคำสั่งผู้บังคับบัญชา ซึ่งได้ถือเป็นหลักปฏิบัติกันตลอดมาว่าในปัจจุบัน ทั้งตามพฤติกรรมที่ปรากฏ กันน้ำเรื่องว่าจ่าเลยทั้งสองนี้จะเข้าใจว่าตามที่ผู้บังคับกองสั่งให้ไปจับด้วยวาราจโดยไม่มีหมายจับนั้นเป็นคำสั่งที่ขอนด้วยกฎหมาย เพราะได้ถือปฏิบัติกันเข่นนั้นตลอดมา ฉะนั้นแนวการกระทำการของจ่าเลยทั้งสองจะเป็นการนิขอน ก็ไม่ต้องรับโทษตามมาตรา 70 (คำพิพากษาฎีกาที่ 1135/2508) และมีคำพิพากษาฎีกาที่ 1601/2509 วินิจฉัยอย่างเดียวกัน นอกจากนี้ในการแจ้งจ่าเลยเป็นเจ้าหน้าที่งานตำรวจติดตามจับกุมคนร้ายสำคัญตามคำสั่งผู้บังคับบัญชา แม้จะไม่ได้ปฏิบัติตามเรื่องหมายจับหมายคัน ถ้าบุคคลนั้นจะเป็นผู้ถูกจับ ก็เพียงไม่มีความผิดฐานต่อสู้ด้วยทาง แต่ไม่มีสิทธิหรืออ่านใจอันขอนธรรมที่บุคคลนั้นจะใช้อาชญากรรมทำร้ายจ่าเลย การที่ผู้จะถูกจับไม่มีดแหงจ่าเลย 2 ครั้ง แล้วยังได้ครัวร่วมจะใช้มีดจั่งแหงอึก จ่าเลยจึงใช้มีด ยิงผู้นั้นถึงแก่ความตาย เช่นนี้จึงเรียกว่าเป็นการป้องกันชีวิตตนเพื่อสมควรแก่เหตุ ไม่มีความผิด (คำพิพากษาฎีกาที่ 387/2512)

2. เหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องความไม่สามารถรู้ผิดชอบหรือไม่สามารถบังคับคนของได้แยกอธิบายเป็น 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 การกระทำการความผิดของคนวิกฤต

ส่วนที่ 2 การกระทำการความผิดขณะมีนิรนาม

ส่วนที่ 3 การกระทำการความผิดขณะอ่อนอายุ

ส่วนที่ ๑

การกระทำการความผิดของคนวิกฤติ

คนวิกฤตไม่มีความรู้สึกพิจารณาอย่างคนธรรมดា การกระทำการของคนวิกฤต ย่อมถือเป็นการกระทำการด้วยจิตใจข้าร้ายอันควรแก่การลงโทษอย่างการกระทำการของผู้มิจิตฯ เป็นปกติน่าได้ อีกประการหนึ่งความประسنค์ในการลงโทษนั้นรวมถึงการปราบปรามไม่ได้ ผู้ที่ถูกลงโทษคิดกระทำการความผิดขึ้นอีก และตัดนิสัยให้ผู้นั้นกลับตัวเป็นพลเมืองดี จะนั้นจึงเป็นที่เห็นได้ว่าการลงโทษคนวิกฤตที่ไม่มีความรู้สึกพอที่จะสำนึกรถึงผลแห่งการลงโทษนั้นได้ ย่อมไม่เกิดประโยชน์ดังกล่าวเนื่องด้วยจิต เนตุนี้ในทางอาญาจึงมีหลักว่าการกระทำการของคนวิกฤตย่อมไม่เป็นเหตุให้มีการลงโทษผู้กระทำการอย่างคนธรรมดากำราทำ^(๕๗) เกี่ยวกับการยกเว้นโทษสำหรับการวิกฤตในนี้นับถืออยู่ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๖๕ ว่า "ผู้ใดกระทำการความผิดในขณะไม่สามารถรู้ผิดชอบหรือไม่สามารถบังคับตนเองได้ เพราะมีจิตบกพร่อง โรคจิต หรือจิตพิ亲เพื่อน ผู้นั้นไม่ต้องรับโทษสำหรับความผิดนั้น"

แต่ถ้าผู้กระทำการความผิดยังสามารถรู้ผิดชอบอยู่บ้าง หรือยังสามารถบังคับตนเองได้บ้าง ผู้นั้นต้องรับโทษสำหรับความผิดนั้น แต่ศาลจะลงโทษน้อยกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้ สำหรับความผิดนั้นเพียงได้ก็ได้"

จากข้อความในมาตรา ๖๕ นี้ แยกออกพิจารณาได้ ๓ กรณี คือ

1. กรณีอ่อน懦วิกฤต
2. ขนาดของความวิกฤต
3. ผลของความวิกฤต

1. กรณีอ่อน懦วิกฤต ในมาตรา ๖๕ นี้ได้ใช้คำว่า "วิกฤต" แต่ใช้คำว่า "จิตบกพร่อง โรคจิต จิตพิ亲เพื่อน" ซึ่งทั้งสามคำนี้มีความหมายแตกต่างกัน แต่อย่างไรก็ตามที่ เป็นวิกฤตเช่นเดียวกัน

---

(๕๗) จิตติ ติงศักดิ์, ศาสตราจารย์. หน้า ๖๖๗-๖๗๘ อ้างแล้ว.

"จิตบกพร่อง" (Mental retardation) หมายถึงคุณสมบัติของมนุษย์บกพร่อง ซึ่งทำให้ไม่สามารถรู้ผิดชอบหรือไม่สามารถบังคับตนเองได้ ได้แก่ผู้ที่สมองไม่เจริญเติบโตตามวัย หรือนักบกพร่องมาตั้งแต่กำเนิดหรือเสื่อมลงเพราะความชรา "โรคจิต" (PSYCHOSIS) หมายถึงความบกพร่องแห่งจิตที่เกิดจากโรค เช่น คลอตบุตรแล้วมีอาการโรค "บ้าเลือด" คุ้มคิดคุ้มร้าย รวมทั้งผู้มีอาการคุ้มคลัง จิตเภท หรือผู้มีความคิดดีแต่สติกระวน

"จิตพันเพื่อน" (Mental disorder) หมายถึงมีจิตพิการที่เรียกว่าบ้า ๆ บอ ๆ ซึ่งไม่ใช่เป็นโรคจิต ได้แก่ผู้ที่มีความหลงผิด ประสาทหลอน และแพรophilic

ส่วนความไม่รู้ผิดชอบเพราะเหตุอื่นนอกจากนี้ แม้จะทำให้เกิดการกระทำการผิดด้วย ความไม่รู้สึก ความหลง ความใจคร่ ความตื่นเต้น ความตกใจ ความกลัว หรือเพราะความไม่ปักต้องอารมณ์ ซึ่งไม่ใช่เพราะจิตบกพร่อง โรคจิต หรือจิตพันเพื่อน ไม่อยู่ในความหมายของมาตรฐาน 65 น้ำ⁽⁵⁸⁾ เช่น กระทำผิดเพราะบันดาลโทสะ ความโนด เบลาเบานัญญา หรือเหตุอื่นท่านองเดียวกัน เป็นแต่เหตุบรรเทาโทษตามมาตรฐาน 78 เท่านั้น

นอกจากนี้ความเจ็บป่วย เป็นใน หูหนวก พูดไม่ได้ ถูกขี้ข่า อดนอน อาจทำให้ไม่รู้สึกภาพแห่งการกระทำการทำตือว่าไม่มีเจตนา เพราะไม่มีการกระทำโดยรู้สึกแน่ใจได้ แต่ถ้ารู้สึกหากไม่รู้ผิดชอบหรือยับยั้งไม่ได้ ดังนี้เป็นการกระทำโดยเจตนา ความไม่รู้ผิดชอบ หรือยับยั้งไม่ได้ด้วยเหตุเหล่านี้มิใช่เพราะโรคจิต จิตบกพร่อง หรือจิตพันเพื่อน ไม่เป็นข้อแก้ตัวให้พ้นโทษได้⁽⁵⁹⁾

2. ขนาดของความวิกฤติ

ขนาดของความวิกฤติจะแบ่งได้เป็น 3 ขั้น คือ

ก. ผู้กระทำไม่รู้สึกและสาระสำคัญของการกระทำ

(58), (59) จิตติ ติงศักดิ์, ศาสตราจารย์. หน้า 681, 682 อ้างแล้ว.

- ก. ผู้กระทำร้ายสภាមและสาระสำคัญของการกระทำ แต่ไม่รู้พิจชอน
- ค. ผู้กระทำร้ายสภាមและสาระสำคัญของการกระทำ และรู้พิจชอนด้วย แต่ไม่สามารถบังคับตนเองได้

ก. ผู้กระทำไม่รู้สภាមและสาระสำคัญของการกระทำ สภាមและสาระสำคัญของการกระทำต้องเข้าใจรวมกันไป "สภាម" หมายถึงการเคลื่อนไหวอิริยาบท เช่น การตีต่อย ตัดหัวคน เป็นต้น สาระสำคัญของการกระทำหมายถึงผลของการกระทำนั้นเอง เช่น การตัดหัวคนเป็นสภាម เมื่อคนที่ถูกตัดหัวตาย ความตายของบุคคลนั้นเป็นสาระสำคัญของการกระทำ และการกระทำในที่นี้หมายความตลอดถึงพฤติกรรมและผลของการเคลื่อนไหวอิริยาบทด้วย การกระทำโดยไม่รู้สภាមและสาระสำคัญนี้ก็คือผู้กระทำไม่รู้ว่าตนกำลังทำอะไรอยู่ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือไม่ใช่การกระทำโดยรู้สันึก ซึ่งสำหรับคนธรรมดานั่งมีจิตใจปกติก็ได้แก่การเคลื่อนไหวอิริยาบทโดยไม่มีการบังคับของจิตใจ เช่น ลະเมอ แต่สำหรับคนวิกฤติก็อยู่ในรู้สภាមและสาระสำคัญของการกระทำ ในทางทฤษฎีต้องถือว่าไม่มีการกระทำโดยรู้สันึกตามความหมายของมาตรฐาน 59 วรรค 2 จังไม่เป็นความผิดเลยที่เดียว นิใช่เป็นความผิด แต่ยกเว้นโทษเท่านั้น ซึ่งอยู่นอกเหนือมาตรฐาน 65^(๖๐)

ก. ผู้กระทำร้ายสภាមและสาระสำคัญของการกระทำ แต่ไม่รู้พิจชอน
หมายความว่า ผู้กระทำได้รู้สันึกในการกระทำกล่าวคือการเคลื่อนไหวอิริยาบทนั้นอยู่ภายใต้บังคับของจิตใจ ตลอดจนรู้ถึงพฤติกรรมที่ประกูลอิริยาบทนั้นด้วย ส่วนที่ว่าไม่รู้พิจชอนหมายความว่า ไม่รู้ว่าเป็นการกระทำที่ควรทำหรือไม่ ไม่ได้หมายความถึงกับจะต้องรู้ว่าการกระทำของตนเป็นความผิดต่องุ谩าย เช่น เพราะเป็นโรคจิตจึงไม่สามารถรู้ว่าการเอามีดพันคอกคนจะทำให้คนตายได้ ตามตัวอย่างนี้ผู้กระทำรู้สันึกในการกระทำคือการเอามีดพันคอกนั้นอยู่ภายใต้บังคับของจิตใจ และรู้ว่าผู้ถูกพันตาย แต่เขายังสามารถรู้ได้ว่าที่ผู้ตายตาย เพราะเขาเขามีดพันคอก

---

^(๖๐) จิตติ ติงศ์ภัย, ศาสตราจารย์. หน้า 687 อ้างแล้ว.

ค. ผู้กระทำร้ายสุภาพและสาระสำคัญของการกระทำ และรัฐประบูรณ์ แต่ไม่สามารถบังคับตนเองได้ หมายความว่า ผู้กระทำนี้แม้จะเป็นโรคจิต จิตบกพร่อง หรือจิตพิษเพื่อแก้แค้น ได้กระทำไปโดยรู้สำนึกในการกระทำ และสามารถรู้ผิดชอบด้วย แต่ไม่สามารถห้ามใจให้บังคับบริรักษายieldให้กระทำการนั้นได้ เช่น ก. เป็นโรคจิตไม่สามารถบังคับตนเองได้ จึงอาจมีเด็กน้อย ข.ตามด้วยอย่างนี้ ก.ได้รู้สำนึกในการกระทำและรู้ผิดชอบด้วยว่าถ้าเขามีเด็กน้อย ข.แล้ว ข.จะต้องตาย แต่ ก.ไม่สามารถบังคับใจให้มีให้บังคับการเคลื่อนไหวของอวัยวะให้กระทำการนั้นได้

3. ผลของการวิกฤติ

ก. ถ้าบุคคลใดเป็นโรคจิต จิตบกพร่อง หรือจิตพิษเพื่อแก้แค้น ได้กระทำการใดไปโดยรู้สำนึกในการกระทำ แต่ไม่สามารถรู้ผิดชอบหรือไม่สามารถบังคับตนเองได้แล้ว ผู้นั้นไม่ต้องรับโทษสำหรับความผิดนั้น

ข. ถ้าความมีจิตบกพร่อง โรคจิต และจิตพิษเพื่อแก้แค้น ยังสามารถรู้ผิดชอบอยู่บ้าง หรือยังสามารถบังคับตนเองได้บ้าง ผู้กระทำความผิดจะต้องรับโทษบ้าง แต่ศาลจะลงโทษน้อยกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดนั้นเพียงได้ก็ได้

ส่วนที่ 2

การกระทำการความผิดตามมาตรา 66

ผู้ที่เสพสุราจมีเนาครองสติไม่ชัดได้กระทำการความผิดตามมาตรา 66 นี้จะอ้างว่า กระทำไปโดยไม่สามารถรู้ผิดชอบหรือไม่สามารถบังคับตนเองได้เพื่อยกเว้นโทษนี้ไม่ได้ ดังที่ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 66 นั้นถูกล่าวว่า "ความมีเนาเพราะเสพสุราหรือสิ่งเม้าอย่างอื่นจะยกขึ้นเป็นข้อแก้ตัวตามมาตรา 65 ไม่ได้ เว้นแต่ความมีเนาฯจะได้เกิดโดยผู้เสพไม่รู้ว่าสิ่งนั้นจะทำให้มีเนา หรือได้เสพโดยถูกขี้ใจให้เสพ และได้กระทำการความผิดในขณะที่ไม่สามารถรู้ผิดชอบหรือไม่สามารถบังคับตนเองได้ ผู้กระทำการความผิดจึงจะได้รับยกเว้นโทษสำหรับความผิดนั้น แต่ถ้าผู้นั้นยังสามารถรู้ผิดชอบอยู่บ้าง หรือยังสามารถบังคับตนเองได้บ้าง ศาลจะลงโทษน้อยกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดนั้นเพียงได้ก็ได้"

จากข้อความในมาตรา 66 นี้ โดยหลักแล้วแม้ผู้กระทำจะได้เสพสุราหรือสิ่งเม้าอย่างอื่นจนมีเนา และได้กระทำการความผิดไปโดยไม่สามารถรู้ผิดชอบหรือไม่สามารถบังคับตนเองได้ ก็ไม่เป็นเหตุให้ผู้กระทำได้รับยกเว้นโทษหรือได้รับโทษน้อยลงอย่างเช่น มาตรา 65 แต่อย่างใด เว้นแต่ผู้นั้นจะพิสูจน์ให้ได้ว่าความดังต่อไปนี้

1. มีเนาถึงกับให้เกิดวิกฤติขึ้น คือทำให้ติดภาระ โรคจิต หรือจิตพันเปื่อนไม่สามารถรู้สึกผิดชอบหรือไม่สามารถบังคับตนเองได้ และกระทำการความผิดลงในขณะที่ไม่สามารถรู้สึกผิดชอบหรือไม่สามารถบังคับตนเองได้ หรือ

2. ความมีเนาฯได้เกิดขึ้นโดยผู้เสพไม่รู้ว่าสิ่งนั้นทำให้มีเนา และผู้เสพได้กระทำการความผิดในขณะที่ไม่สามารถรู้ผิดชอบหรือไม่สามารถบังคับตนเองได้เพราะเหตุนั้น หรือ

3. ถ้าความมีเนาฯเกิดขึ้นโดยผู้เสพได้เสพโดยถูกบ่มขึ้นใจให้เสพ และผู้เสพได้กระทำการความผิดในขณะที่ไม่สามารถรู้ผิดชอบหรือไม่สามารถบังคับตนเองได้เพราะเหตุนั้น

ซึ่งถ้าผู้กระทำพิสูจน์ได้ตามข้อใดข้อนี้ใน 3 ข้อที่กล่าวมาแล้ว ผู้กระทำได้รับยกเว้นโทษ

1. มีแมลงกับให้เกิดวิกฤติขึ้น คือ ทำให้จิตบกพร่องหรือโรคจิตหรือจิตพัน เปื่อย หมายความว่า ถ้าเสพอยู่เป็นเวลานานจนทำให้เสพจิตไม่ปกติกลายเป็นจิตบกพร่อง โรคจิต หรือจิตพันเปื่อย แล้วไม่สามารถรู้ผิดชอบหรือไม่สามารถบังคับตนเองได้ และได้กระทำการความผิดชอบไม่สามารถรู้ผิดชอบหรือไม่สามารถบังคับตนเองได้แล้ว ผู้กระทำย่อombaได้ยกเว้นโทษตามมาตรา 65

2. ความมั่นเนินนี้ได้เกิดขึ้นโดยผู้เสพไม่รู้ว่าสิ่งนั้นทำให้มั่นเนา และผู้เสพได้กระทำการความผิดในขณะที่ไม่สามารถรู้ผิดชอบหรือไม่สามารถบังคับตนเองได้ เพราะเหตุนี้ หมายความว่า ผู้ที่เสพสุราหรือสิ่งเมืออย่างอื่นจนมั่นเนิน ผู้เสพไม่รู้ว่าสิ่งนั้นจะทำให้มั่นเนา อาจเป็นเพราะความสำคัญผิดในสภาพและคุณลักษณะของตุกที่เสพ ไม่รู้ว่าสิ่งนั้นจะทำให้เกิดผลแก่ว่างกายอย่างใด ไม่ว่าจะเกิดความสำคัญผิด เพราะคนอื่นทำให้หลงหรือเกิดขึ้นโดยผู้เสพสำคัญผิดไปเอง หรือเป็นยาที่แพทย์กำหนดให้แรงเกินขนาดไป เป็นต้น "การเสพ" คือการนำเข้าสู่ร่างกายด้วยวิธีใดก็ได้ ไม่ว่าจะนำเข้าทางปาก จมูก หรืออวัยวะอื่นๆ เช่น การฉีดเข้าไปในร่างกาย เป็นต้น เมื่อผู้เสพได้เสพโดยไม่รู้ว่าสิ่งนั้นทำให้มั่นเนา และได้กระทำการความผิดในขณะที่ไม่สามารถรู้ผิดชอบหรือไม่สามารถบังคับตนเองได้ ผู้เสพได้รับยกเว้นโทษสำหรับความผิดนั้น

3. ถ้าความมั่นเนินนี้เกิดขึ้นโดยผู้เสพได้เสพโดยถูกบ่อมั่นใจให้เสพ และผู้เสพได้กระทำการความผิดในขณะที่ไม่สามารถรู้ผิดชอบหรือไม่สามารถบังคับตนเองได้ หมายความว่า ผู้เสพสุราหรือสิ่งเมืออย่างอื่นเข้าไปในร่างกายโดยถูกบ่อมั่นใจให้เสพ โดยที่ผู้เสพไม่ได้สมควรจะเสพเข้าไป ค่าว่า "ถูกบ่อมั่นใจให้เสพ" มีความหมายสองประการ กล่าวคือ ก. ถูกบังคับใจประการหนึ่ง เช่น แดงเข้าไปบ่อมั่นใจให้เสพสุราอย่างมากmany ด้วยลักษณะ จึงเสพสุราและมั่นเนาถึงขนาดไม่สามารถรู้ผิดชอบหรือไม่สามารถบังคับตนเองได้ และตีศีรษะ เหลืองในขณะนั้น ค.ไม่ต้องรับโทษ ข.ถูกบังคับร่างกาย กล่าวคือ ร่างกายอยู่ภายใต้อำนาจของบุคคลอื่นโดยสืบเชิง เช่น ก.กับ ข.ร่วมกันจับเอาสุรากรอกปาก ค. ถ้า ค.ไม่ดื่มจะสำลักสุราตาย เมื่อ ค.ดื่มจนมั่นเนาจนไม่สามารถรู้ผิดชอบหรือไม่สามารถบังคับตนเองได้ และ ค.ทำร้ายร่างกาย อ.ในขณะนั้น ค.ไม่ต้องรับโทษ

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าผู้เสพจะเสพโดยไม่รู้ว่าสิ่งนั้นทำให้มันเสาหรือถูกขีนใจให้เสพก็ตาม ถ้าได้กระทำการทำความผิดและยังสามารถรู้ผิดชอบอยู่บ้าง หรือยังสามารถบังคับตนเองได้บ้าง ผู้กระทำจะต้องรับโทษบ้าง แต่ศาลจะลงโทษผู้นั้นอยกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดนั้นเพียงใดก็ได้

ส่วนที่ 3

ผู้ที่อยู่บั้งน้อยนั้นย่อมมีความรู้สึกผิดชอบและความยังคิดน้อยกว่าผู้ใหญ่ เมื่อเด็กกระทำการผิดจังอาจแก้ไขให้กลับตัวเป็นคนดีได้โดยวิธีอื่นนอกจากการลงโทษ ประมวลกฎหมายอาญาจึงมีบทบัญญัติพิเศษไว้สำหรับผู้กระทำการผิดที่ยังอ่อนด้วยอายุ โดยแยกออกดังนี้

- เด็กอายุยังไม่เกิน 7 ปี (ประมาณวัยหมดเด็ก มาตรา 73)
  - เด็กอายุเกินกว่า 7 ปี แต่ยังไม่เกิน 14 ปี (ประมาณวัยหมดเด็ก มาตรา 74)
  - ผู้ที่มีอายุเกินกว่า 14 ปี แต่ยังไม่เกิน 17 ปี (ประมาณวัยหมดเด็ก มาตรา 75)
  - ผู้ที่มีอายุเกินกว่า 17 ปี แต่ยังไม่เกิน 20 ปี (ประมาณวัยหมดเด็ก มาตรา 76)

1. เด็กอายุยังไม่เกิน 7 ปี ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 73 นัยว่า “เด็กอายุยังไม่เกินเจ็ดปี กระทำการอันกฎหมายบัญญัติ เป็นความผิด เด็กนั้นไม่ต้องรับโทษ” เด็กอายุไม่เกินเจ็ดปีนี้หมายความว่าอายุเจ็ดปีบริบูรณ์โดยนับถึงวันที่เด็กนั้นกระทำความผิด ไม่ใช่นับถึงวันที่จับกุมเด็กได้ หรือวันยื่นฟ้องต่อศาล และความผิดที่เด็กกระทำนี้จะต้องกระทำการของคู่ประกอบความผิด กล่าวคือเด็กนั้นมีความผิดแต่ไม่ต้องรับโทษ เนื่องจากกฎหมายไม่ลงโทษเด็กอายุไม่เกินเจ็ดปี เพราะว่าเด็กยังไม่สามารถรู้สึกผิดชอบ จึงไม่ได้ก่อเหตุใดเหตุหนึ่ง ข้าวิธิกการสำหรับเด็ก และศาลจะใช้ดุลพินิจอย่างเด็กไม่ได้ เพราะบทบัญญัติในมาตรา 73 นี้ เป็นบทบัญญัติยกเว้นของกฎหมายโดยเด็ดขาดในข้อที่ไม่ต้องรับโทษ

2. เด็กอายุเกินกว่า 7 ปี แต่ยังไม่เกิน 14 ปี ได้นั้นผู้ติดไวรัสในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 74 ว่า เด็กอายุกว่าเจ็ดปีแต่ยังไม่เกินสิบสี่ปี กระทำการอันกฎหมายนับผู้ติดเป็นความผิด เด็กนั้นไม่ต้องรับโทษ แต่ให้ศาลมีอำนาจที่จะดำเนินการดังต่อไปนี้

(1) ว่ากล่าวตักเตือนเด็กนั้นแล้วปล่อยตัวไป และถ้าศาลเห็นสมควรจะเรียกนิตามารดาหรือผู้ปกครองหรือบุคคลที่เด็กนั้นอาศัยอยู่มาตักเตือนด้วยก็ได้

(2) ถ้าศาลเห็นว่าบิดามารดาหรือผู้ปกครองสามารถดูแลเด็กนั้นได้ ศาลจะนิ่มค่าสั่งให้มอบตัวเด็กนั้นให้แก่นิตามารดาหรือผู้ปกครองไป โดยวางข้อกำหนดให้คามารดาหรือผู้ปกครองร่วงเด็กนั้นไม่ให้ก่อเหตุร้ายตลอดเวลาที่ศาลกำหนด แต่ต้องไม่เกินสามปี และกำหนดจำนวนเงินตามที่เห็นสมควร ซึ่งบิดามารดาหรือผู้ปกครองจะต้องชำระต่อศาลไม่เกินครึ่งหนึ่งพันบาทในเมื่อเด็กนั้นก่อเหตุร้ายขึ้น

ถ้าเด็กนั้นอาศัยอยู่กับบุคคลอื่นนอกจากบิดามารดาหรือผู้ปกครอง และศาลเห็นว่าไม่สมควรจะเรียกนิตามารดาหรือผู้ปกครองมาวางแผนข้อกำหนดดังกล่าวข้างต้น ศาลจะเรียกด้วยบุคคลที่เด็กนั้นอาศัยอยู่มาสอบถามว่าจะยอมรับข้อกำหนดท่านของท่านผู้ใดไว้สำหรับบิดามารดาหรือผู้ปกครองดังกล่าวข้างต้นหรือไม่ก็ได้ ถ้าบุคคลที่เด็กนั้นอาศัยอยู่ยอมรับข้อกำหนดเบื้องต้น ก็ให้ศาลมีค่าสั่งมอบตัวเด็กให้แก่บุคคลผู้นั้นไปโดยวางแผนข้อกำหนดดังกล่าว

(3) ในกรณีที่ศาลมอบตัวเด็กให้แก่นิตามารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลที่เด็กนั้นอาศัยอยู่ตาม (2) ศาลจะกำหนดเงื่อนไขเพื่ocomm ความประพฤติเด็กนั้นเบื้องต้นเดียวกับที่นักกฎหมายมาตรา 56 ด้วยก็ได้ ในกรณีเบื้องต้นนี้ให้ศาลแต่งตั้งพนักงานคุมประพฤติหรือพนักงานอื่นใดเพื่ocomm ความประพฤติเด็กนั้น

(4) ถ้าเด็กนั้นไม่มีบิดามารดาหรือผู้ปกครอง หรือมีแต่ศาลมเห็นว่าไม่สามารถดูแลเด็กนั้นได้ หรือถ้าเด็กอาศัยอยู่กับบุคคลอื่นนอกจากบิดามารดาหรือผู้ปกครอง และบุคคลนั้นไม่ยอมรับข้อกำหนดดังกล่าวใน (2) ศาลจะนิ่มค่าสั่งให้มอบตัวเด็กนั้นให้อยู่กับบุคคลหรือองค์การที่ศาลเห็นสมควร เพื่อดูแลอบรมและส่งสอนตามระยะ เวลาที่ศาลกำหนด ก็ได้ ในเมื่อบุคคลหรือองค์การนั้นยินยอม ในกรณีเบื้องต้นนี้ให้บุคคลหรือองค์การนั้นมีอำนาจเบื้องต้นเพื่อฝึกอบรมและส่งสอน รวมตลอดถึงการทำหน้าที่อยู่และการจัดให้เด็กนิ่งงานทำตามสมควร หรือ

(5) ส่งตัวเด็กนั้นไปยังโรงเรียนหรือสถานฝึกและอบรม หรือสถานที่เริ่งจัดตั้งขึ้นเพื่อฝึกและอบรมเด็ก ตลอดระยะเวลาที่ศาลกำหนด แต่อย่างไรก็ตามว่าที่เด็กนั้นจะ

มืออาชญากรรมลับแฝดปี

ค่าสั่งของศาลตั้งกล่าวใน (2)(3)(4) และ (5) นี้ ถ้าในขณะใดภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนดไว้ ความประพฤติแก่ศาลโดยศาลรู้เรื่อง หรือตามคำเสนอของผู้มีส่วนได้เสีย พนักงานอัยการ หรือบุคคลหรือองค์กรที่ศาลมอบตัวเด็กเพื่อดูแลอบรมและสังสอนหรือเจ้าพนักงานว่าพฤติกรรมเกี่ยวกับค่าสั่งนี้ได้เปลี่ยนแปลงไป ก็ให้ศาลมีอำนาจเปลี่ยนแปลงแก้ไขค่าสั่งนั้น หรือมีค่าสั่งใหม่ตามอำนาจในมาตรานี้

สำหรับเด็กที่อายุไม่เกิน 14 ปีนี้จะทำความผิดอาญา เด็กนี้ไม่ต้องรับโทษ แต่ศาลจะไม่ปล่อยตัวไปที่เดียว เช่น เด็กอายุเกิน 7 ปีจะทำความผิดไม่ได้ ในมาตรา 74 ได้บัญญัติเงื่อนไขให้ศาลตัดสินการอย่างใดหนึ่งเสียก่อน ที่เป็นเช่นนี้ เพราะว่าเด็กอายุเกิน 7 ปี แต่ไม่เกิน 14 ปีควรจะรู้ผิดชอบรับคำแนะนำสั่งสอนได้บ้างแล้ว บทบัญญัติในมาตรา 74 จึงได้บัญญัติให้ศาลมีอำนาจสั่งอย่างใดอย่างหนึ่งได้ใน 5 ประการตามที่เห็นสมควร

ประการแรก ว่ากล่าวตักเตือนเด็กนี้แล้วปล่อยตัวไป และถ้าศาลเห็นสมควรจะเรียกบิดามารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลที่เด็กนี้อาศัยอยู่มาตักเตือนด้วยก็ได้

ประการที่สอง มอบตัวเด็กให้บิดามารดาหรือผู้ปกครองไปดูแล ที่ศาลมอบตัวเด็กให้บิดามารดาหรือผู้ปกครองไปดูแลนี้ ศาลจะต้องเห็นบุคคลเท่านั้นสามารถดูแลเด็กนี้ได้ คืออยู่ในฐานะที่จะว่ากล่าวอบรมและควบคุมเด็กไม่ให้ก่อเหตุร้ายได้โดยแท้จริง ซึ่งวิธีการในข้อนี้ไม่ถือว่าศาลปล่อยตัวเด็กไปปลอยฯ ฯ แต่ได้มอบตัวเด็กให้บุคคลที่ศาลเรียกมาันนี้ไป โดยศาลวางแผนก่อนกำหนดแก่บุคคลนั้นที่จะต้องปฏิบัติคือ (1) ให้ระวังเด็กนี้ไม่ให้ก่อเหตุร้าย (2) กำหนดเวลาที่บุคคลนั้นต้องปฏิบัติลงไว้ ซึ่งแล้วแต่ศาลมีพิจารณาเห็นสมควร ไม่เกิน 3 ปี (3) กำหนดจำนวนเงินที่ศาลเห็นสมควรไม่เกินครึ่งละ 1,000 บาท ซึ่งจะต้องนำรำเนื่อเด็กนี้ก่อเหตุร้ายขึ้น

กรณีเด็กอาศัยอยู่กับบุคคลอื่นนอกจากบิดามารดาหรือผู้ปกครอง อาจจะเป็น เพราะว่าเด็กนี้ไม่มีบิดามารดาหรือผู้ปกครอง ศาลก็จะเรียกบุคคลอื่นที่เด็กอาศัยอยู่นั้นมาสอบถามว่าจะยอมรับข้อกำหนดที่ศาลวางไว้หรือไม่ แต่ถ้าเด็กยังมีบิดามารดาหรือผู้ปกครองอยู่ ศาลมีเรียกบุคคลอื่นที่เด็กนี้อาศัยอยู่ก็ต่อเมื่อศาลเห็นว่าไม่สมควรจะเรียกบิดามารดา

หรือผู้ปกครองมาเท่านั้น ถ้าบุคคลอื่นที่เด็กอาศัยอยู่ยื่นมติข้อกำหนดที่ศาลวางไว้ ศาลจะมีคำสั่งมอบตัวเด็กให้แก่บุคคลผู้นั้น

สำหรับเงื่อนไขที่ศาลจะสั่งบังคับผู้รับข้อกำหนดของศาลให้ชำระเงินเมื่อเด็กก่อเหตุร้ายขึ้นภายในเวลาที่กำหนดนั้น ศาลไม่จำต้องพิสูจน์ว่าผู้รับข้อกำหนดได้ใช้ความระมัดระวังตามสมควรแล้วหรือไม่ แต่จำนวนเงินที่ศาลมีคำสั่งบังคับให้ผู้รับข้อกำหนดชำระในเงื่อนไขเด็กก่อเหตุร้ายขึ้นแต่ละคราวนี้ศาลอาจกำหนดลดลงจากจำนวนที่ศาลกำหนดไว้ แต่หากในกระบวนการข้อกำหนดแก่ผู้รับข้อกำหนดนั้นก็ได้ หรือจะไม่สั่งให้ชำระเลยก็ได้ เป็นอำนาจของศาลที่จะพิจารณาตามที่เห็นสมควร (คำพิพากษายุติการที่ 1510/2515) การขอให้ศาลสั่งให้ผู้รับข้อกำหนดชำระเงินเมื่อเด็กก่อเหตุร้ายขึ้นนี้ต้องขอด้วยคดีเดิม ไม่ใช่ไปขอให้ศาลที่พิจารณาคดีที่เด็กทำผิดขึ้นใหม่ที่คำสั่งปรับผู้ที่รับข้อกำหนดไปนั้น (คำพิพากษายุติการที่ 1872/2492) สำหรับคำสั่งให้ชำระเงินนี้ต้องระบุเวลาให้ชำระในเวลาอันสมควร ถ้าไม่ชำระ ศาลบังคับในคดีเดิมที่เดียว โดยสั่งให้ดูทรัพย์สินท่านของบังคับตามกฎหมายประกันในประมาณวักษามาตรฐานพิจารณาความอาญา มาตรา 119 คำสั่งให้ชำระเงินเมื่อเด็กก่อเหตุร้ายขึ้นไม่ทำให้คำสั่งข้อกำหนดเดิมระงับไป แม้จำนวนเงินที่ศาลสั่งให้ชำระเงินจะครบตามที่ระบุไว้ในคำสั่งเดิมนั้นแล้วก็ตาม ข้อกำหนดนี้ยังคงมีผลอยู่จนกว่าจะครบกำหนดเวลาที่ศาลกำหนดไว้ในคำสั่ง หรือจนกว่าศาลจะสั่งเปลี่ยนแปลงหรือมีคำสั่งใหม่ตามมาตรา 74 วรรคท้าย

ประการที่สาม เป็นกระบวนการข้อกำหนดเพิ่มเติมจากประการที่สอง โดยให้อำนาจศาลคุ้มครองประพฤติเด็กอีกด้วย โดยศาลต้องแต่งตั้งพนักงานคุ้มครองประพฤติ หรือพนักงานอื่นใดเพื่อคุ้มครองประพฤติเด็กนั้น ส่วนวิธีบังคับเมื่อเด็กกระทำการผิดเงื่อนไขที่กำหนดเพื่อคุ้มครองประพฤตินั้นคงมีแต่เพียงว่าศาลอาจถือเป็นข้อที่แสดงว่าพฤติกรรมนี้เกี่ยวกับคำสั่งที่ให้มอบตัวนั้นเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งศาลมีอำนาจเปลี่ยนแปลงแก้ไขคำสั่งเดิมหรือคำสั่งใหม่ให้เหมาะสมแก่พฤติกรรมตามมาตรา 74 วรรคท้าย ข้อกำหนดเพื่อคุ้มครองประพฤติเด็กนั้น เป็นข้อกำหนดบังคับเด็ก มิใช่ข้อกำหนดแก่นิตามารดา ผู้ปกครอง หรือผู้ที่เด็กอาศัยอยู่ จึง

ไม่มีผลบังคับบุคคลเหล่านั้นออก เนื่องไปกว่าที่บุคคลเหล่านี้จะต้องระวังไม่ให้เด็กนั้นก่อเหตุร้ายขึ้นเท่านั้น

ประการที่สี่ ถ้าศาลไม่เห็นสมควรปล่อยตัวเด็กไปตามข้อ 1. และไม่มีบุคคลที่ศาลจะนิ่งค้ำสั่งมอบตัวเด็กให้ไปตามข้อ 2. เพราะไม่มีนิคมารดาหรือผู้ปกครองหรือมีเด็กไม่สามารถดูแลเด็กได้ หรือผู้ที่เด็กอาศัยอยู่ไม่ยอมรับข้อกำหนด รวมทั้งเด็กไม่ได้อาศัยกับผู้ใดที่จะยอมรับข้อกำหนดดังกล่าวแล้วได้ ผู้ที่ศาลจะนิ่งค้ำสั่งมอบตัวเด็กไปให้คือบุคคลหรือองค์กรอื่นใดที่ยินยอมรับเด็ก และศาลเห็นว่าเป็นผู้ที่สมควรดูแลอบรมและส่งสอนเด็กได้โดยกำหนดระยะเวลาให้เหมาะสม ในการมอบตัวเด็กไปตามนี้ไม่มีข้อกำหนดหรือผูกพันอันใด เมื่ອันดับการมอบตัวเด็กให้บิดามารดาหรือผู้ปกครองหรือผู้ที่เด็กนั้นอาศัยอยู่ แต่ยังให้อ่านจากบุคคลหรือองค์กรที่รับเด็กนั้นไปมีอ่านจากเป็นผู้ปกครองเฉพาะเพื่อดูแลอบรมและส่งสอน รวมตลอดถึงการกำหนดที่อยู่และการจัดให้เด็กมีงานทำตามสมควร

ประการที่ห้า ไม่ว่าจะเป็นกรณีตามข้อ 1., 2., 3., หรือ 4. แม้เด็กจะมีบิดามารดา ผู้ปกครอง หรือผู้ที่เด็กอาศัยอยู่หรือไม่ก็ตาม ถ้าศาลไม่เห็นสมควรค่าเบินการตามข้อเหล่านี้ ศาลมีอ่านจากเข้าบัญชีบัญชีต่อเด็กตามข้อ 5. นี้ได้เสมอ คือส่งตัวเด็กนั้นไปยังโรงเรียนหรือสถานฝึกและอบรมตามระยะเวลาที่ศาลกำหนดแต่ไม่เกินเวลาที่เด็กนั้นอายุครบ 18 ปีบริบูรณ์

คำสั่งศาลในข้อ 1. คือการว่ากล่าวตักเตือนแล้วปล่อยตัวไป เป็นคำสั่งเด็ดขาด ศาลไม่อาจจะรื้อฟื้นเปลี่ยนแปลงใหม่ได้ แต่คำสั่งตามข้อ 2. ถึงข้อ 5. ถ้าอยู่ภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนดไว้ ศาลมีอ่านจากเปลี่ยนแปลงแก้ไขคำสั่งนั้นได้ หรือมีคำสั่งใหม่โดยศาลสั่งเอง หรือผู้ใดได้เสีย พนักงานอัยการ บุคคลหรือองค์กรที่ศาลมอบตัวเด็กไปร้องขอขึ้นมา ก็ได้

3. ผู้ที่อายุเกินกว่า 14 ปี แต่ยังไม่เกิน 17 ปี ซึ่งประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 75 นัดหยิบว่า "ผู้ใดอายุกว่าสิบสี่ปี แต่ยังไม่เกินสิบเจ็ดปี กระทำการอันกฎหมายนัญญติเป็นความผิด ให้ศาลพิจารณาถึงความรู้ผิดชอบและสังคีบั่งปวงเกี่ยวกับผู้นั้นในอันที่จะควรวินิจฉัยว่าควรพิพากษาลงโทษผู้นั้นหรือไม่ ถ้าศาลเห็นว่าไม่สมควรพิพากษาลงโทษ"

จัดการตามมาตรา 74 หรือถ้าศาลเห็นว่าสมควรพิพากษาลงโทษก็ให้ลดมาตรานี้ส่วนไทยที่กำหนดไว้สำหรับความผิดนั้นลงกึ่งหนึ่ง” สำหรับผู้ที่มีอายุกว่า 14 ปี แต่ไม่เกิน 17 ปีนี้ กฎหมายนี้ได้ใช้ค่าว่า “เด็ก” เพราะกฎหมายเห็นว่าเป็นบุคคลที่มีความรู้สึกดีกว่าเด็กใน มาตรา 74 โดยเหตุนี้มาตรา 75 จึงให้ศาลใช้คุลพินิจถึงความรู้สึกของและสิ่งอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับผู้นั้นว่าเป็นบุคคลที่รู้สึกพิเศษของสมควรแล้วหรือยัง และควรพิพากษาลงโทษหรือไม่ ถ้าศาลเห็นว่ายังไม่มีความรู้สึกพิเศษของเพียงพอและนิพนธิกาณ์อื่น ๆ เห็นว่ายังไม่สมควรลงโทษ ศาลก็มีอำนาจจัดการวางแผนข้อกำหนดอย่างใดอย่างหนึ่งตามมาตรา 74 แล้วแต่ศาลจะเห็นสมควรประการใด แต่ถ้าศาลเห็นว่าผู้นั้นรู้สึกพิเศษของสมควรประกอบกับพฤติกรรมต่าง ๆ ของผู้กระทำนั้นศาลเห็นสมควรพิพากษาลงโทษ ศาลต้องลดมาตรานี้เป็นทันทีให้ศาลต้องลดโดยเด็ดขาด ศาลมจะใช้คุลพินิจว่าไม่ควรลดหรือลดน้อยกว่ากึ่งหนึ่งก็ไม่ได้

4. ผู้ที่มีอายุเกินกว่า 17 ปี แต่ยังไม่เกิน 20 ปี ซึ่งได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 76 ว่า “ผู้ใดอายุกว่าสิบเจ็ดปี แต่ยังไม่เกินปีสิบปี กระทำการอัน กฎหมายบัญญัติเป็นความผิด ถ้าศาลเห็นสมควรจะลดมาตรานี้ส่วนไทยที่กำหนดไว้สำหรับความผิดนั้นลงหนึ่งในสามหรือกึ่งหนึ่งก็ได้” บุคคลผู้มีอายุตั้งแต่ 17 ปีถึง 20 ปีบริบูรณ์นี้ กฎหมายถือว่าเป็นผู้มีความรู้สึกพิเศษของบริบูรณ์แล้ว เมื่อกระทำการความผิดนักกฎหมายจึงบัญญัติให้ลงโทษ จะไปใช้ชีวิตรตามมาตรา 74 ไม่ได้ แต่ไทยที่ลงนี้ถ้าศาลเห็นสมควรจะลดมาตรานี้ส่วนไทยที่กำหนดไว้สำหรับความผิดนั้นลงหนึ่งในสามหรือกึ่งหนึ่งก็ได้ หรือศาลอาจไม่ลดโดยให้เลิกก็ได้

3. เทศบาลไทย เทศบาลไทย และเทศบูรพาเทาไทยอื่น ๆ แยกพิจารณาได้เป็น 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ความสัมพันธ์ทางสมรสหรือญาติ

ส่วนที่ 2 บ้านดาโลไทย

ส่วนที่ 3 กรณีเทศบูรพาเทาไทย